

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav českého jazyka a teorie komunikace

Bakalářská práce

Anna Pýchová

Vývoj užívání pomístních jmen v Lomnici nad Popelkou a okolí

Development of the use of anoikonyms in Lomnice nad Popelkou and its
neighbourhood

Praha 2024

Vedoucí práce: PhDr. Pavel Štěpán, Ph.D.

Poděkování:

Poděkování patří především panu doktorovi Pavlu Štěpánovi za vstřícný přístup a podnětné rady při vedení práce. Děkuji i všem respondentům a pamětníkům, kteří se zapojili do terénního výzkumu a poskytli bohatý materiál pro tuto práci.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 24. července 2024

Anna Pýchová

Klíčová slova

onomastika, toponomastika, toponyma, terénní výzkum, soupis toponym, klasifikace toponym, Lomnice nad Popelkou

Keywords

onomastics, toponomastics, toponym, field research, inventory of toponyms, classification of toponyms, Lomnice nad Popelkou

Abstrakt

Bakalářská práce se zaměřuje na vývoj znalosti a užívání místních a pomístních jmen v Lomnici nad Popelkou a jejím okolí. Tento toponomastický výzkum považuje za své východisko soupisy toponym z 20., 60. a 70. let 20. století. Pro zjištění proměn v užívání místních a pomístních jmen je historický materiál srovnán s aktuálními daty, která byla získána vlastním terénním sběrem. Sebraná současně užívaná oikonyma a anoikonyma dala následně vzniknout jejich novému soupisu, jenž zahrnuje i charakteristiku pojmenovaných objektů. Kromě komparace a utvoření aktuálního soupisu jsou místní a pomístní jména analyzována a klasifikována podle sémantického (V. Šmilauer) i strukturního (M. Majtán) přístupu.

Abstract:

This bachelor thesis focuses on developing knowledge and using local and place names in Lomnica nad Popelkou and its surroundings. This toponomastic research takes as its starting point the inventories of toponyms from the 1920s, 1960s and 1970s. To determine the changes in the use of local and place names, the historical material is compared with the current data, which were obtained by our own survey. The collection of simultaneously used oikonyms and anoikonyms has subsequently given rise to a new inventory, including the characteristics of the named objects. In addition to comparing and forming the current inventory, local and adjectival names are analysed and classified according to both semantic (V. Šmilauer) and structural (M. Majtán) approaches.

Obsah

POZNÁMKA	8
1 ÚVOD	9
2 ONOMASTIKA JAKO VĚDA	10
2.1 PROPRIA A APELATIVA	10
2.2 ONOMASTICKÉ DISCIPLÍNY	11
2.2.1 Toponymický systém	11
3 TOPONOMASTIKA – JEJÍ FUNKCE A PŘÍNOS	13
3.1 HISTORICKÉ HLEDISKO	13
3.2 LINGVISTICKÉ HLEDISKO	13
3.2.1 Živá jména	14
4 TOPONOMASTICKÝ VÝZKUM	16
5 OBLASTI VÝZKUMU	19
5.1 LOMNICE NAD POPELKOU	19
5.2 ŽELECHY	22
5.3 NOVÉ DVORY	22
6 DOSAVADNÍ SBĚR	23
6.1 20. LÉTA 20. STOLETÍ	23
6.1.1 Regionální dílo J. J. Fučíka	23
6.2 SBĚR V 60. LETECH	25
6.3 70. LÉTA 20. STOLETÍ	26
7 VLASTNÍ SBĚR V LOMNICI NAD POPELKOU A JEJÍCH MÍSTNÍCH ČÁSTECH A POROVNÁNÍ SOUČASNÉHO STAVU SE STARŠÍMI SOUPISY 27	
7.1 METODA PRÁCE	27
7.2 RESPONDENTI	28
7.2.1 Veřejné mínění o vzniku jmen	29
7.3 JAZYKOVÁ PODOBA	30
7.4 VÝVOJ OIKONYM A ANOIKONYM	30

7.5	ZNAČENÍ V TABULKÁCH	31
7.6	AGRONYMA	31
7.6.1	<i>Pole a louky I.....</i>	32
7.6.2	<i>Pole a louky II. ....</i>	36
7.6.3	<i>Lesy.....</i>	39
7.7	ORONYMA	41
7.8	HYDRONYMA.....	44
7.9	HODONYMA.....	45
7.10	JINÉ OBJEKTY V KRAJINĚ	47
7.11	MÍSTNÍ JMÉNA A URBANONYMA	48
7.12	SHRNUTÍ K VÝVOJI MÍSTNÍCH A POMÍSTNÍCH JMEN	52
8	NOVÝ SOUPIS TOPONYM MĚSTA LOMNICE NAD POPELKOU A OKOLÍ⁵⁴	
8.1	JMÉNA POLÍ A LUK	54
8.2	JMÉNA LESŮ	57
8.3	JMÉNA KOPCŮ, VRCHOLŮ A HŘBETŮ	58
8.4	JMÉNA VOD	59
8.5	JMÉNA CEST	60
8.6	JINÁ JMÉNA V KRAJINĚ.....	61
8.7	MÍSTNÍ A MĚSTSKÁ JMÉNA	62
9	KLASIFIKACE TOPONYM.....	69
9.1	TŘÍDĚNÍ POMÍSTNÍCH JMEN VLADIMÍRA ŠMILAUERA	69
9.1.1	<i>Obecné vztahy a vlastnosti .....</i>	70
9.1.2	<i>Země .....</i>	70
9.1.3	<i>Rostlinstvo .....</i>	71
9.1.4	<i>Zvířectvo.....</i>	72
9.1.5	<i>Člověk.....</i>	72
9.1.6	<i>Ostatní jména.....</i>	74
9.2	TŘÍDĚNÍ TOPONYM PODLE MILANA MAJTÁNA.....	75
10	ZÁVĚR	82
	LITERATURA	83

Poznámka

V závislosti na množství sebraného materiálu byla po konzultaci s vedoucím bakalářské práce z této práce vyřazena komparace a analýza toponym náležících ke katastru vesnice Stružinec. Tímto se výsledná práce liší od svého původního zadání.

V práci se na některých místech pro přehlednost užívají tato znaménka s těmito významy:

+	A
=	to znamená
$x > y$	z x se stalo y
$x < y$	z y se stalo x

1 Úvod

Bakalářská práce se soustředí na toponymii města Lomnice nad Popelkou a jeho okolí, s hlavním cílem zmapovat vývoj, znalost a užívání místních a pomístních jmen.

Úvodní část práce se věnuje teoretickému rámci onomastiky, se zaměřením na oblast toponomastiky, a poskytuje přehled klíčových terminologických pojmů, jejichž znalost je pro pochopení dané problematiky nezbytná. Dále jsou představeny funkce a přínosy toponomastiky z historického a lingvistického hlediska.

Praktická část práce se zaměřuje na metodologii výzkumu a následnou prezentaci získaných dat. Tento výzkum je realizován z velké části prostřednictvím komparace historických soupisů z 20., 60. a 70. let 20. století s aktuálními daty, která byla získána vlastním terénním sběrem. Pomocí jejich srovnání je umožněno sledovat právě vývoj a znalost místních a pomístních jmen ve zkoumané oblasti.

Klíčová část práce je věnována sestavení nového soupisu aktuálních toponym v oblasti Lomnice nad Popelkou, jenž zahrnuje detailní charakteristiku pojmenovaných objektů a analyzuje motivace jejich pojmenování.

Závěrem je pro další interpretaci dat provedena klasifikace toponym podle sémantických kritérií Vladimíra Šmilauera a strukturních kritérií Milana Majtána.

2 Onomastika jako věda

Onomastika coby věda zabývající se vlastními jmény se pro svou silnou interdisciplinarnost vyhranila jako samostatná jazykovědná disciplína plně až v období 60. a 70. let 20. století. Na našem území se jí dříve užívalo převážně jako pomocné historické vědy a do sféry lingvistické se pozvolna přesouvala v průběhu 19. a 20. století. Přitom věda o vlastních jménech se k jazykovědě přímo váže. Jejím předmětem je onymický (pojmenovací) systém: utváření, fungování a struktura vlastních jmen. Vlastní jména mají svá specifika, a proto vyžadují jiný způsob zkoumání, než jména obecná. Onomastiku tak nelze zařadit do některé ze zavedených lingvistických disciplín (např. lexikologie) (Šrámek, 1999).

2.1 *Propria a apelativa*

K vymezení vlastních jmen podle strukturalistické školy nejlépe dojdeme základním popisem jejich vztahu ke jménům obecným.

V jazyce existují dvě kategorie substantivního charakteru, které stojí v částečné opozici: apelativa (obecná jména) a propria (vlastní jména). Zásadní rozdíl mezi těmito dvěma skupinami spočívá v jejich roli, kterou při pojmenovávacím aktu zastávají. Zatímco apelativa ze své podstaty objekty zobecňují, propria mají funkci individualizační, diferenciací a lokalizační (vymezující) – vznikají z potřeby pracovat s objektem jako s jedinečnou a konkrétní skutečností (Šrámek, 1999, s. 11).

Mezi apelativy a proprii existuje prostupná hranice, která je závislá právě na potřebě individualizace. Pokud se tato potřeba u proprií ztrácí a zároveň je žádoucí z nich získat obecné pojmenování, dochází k procesu nazývanému apelativizace: z vlastního jména se vyčlení charakteristický komponent, který je možné vztáhnout i na ostatní objekty, tím zaniká jedinečnost objektu a z propria se tak stává apelativum (*Hujer* jako příjmení konkrétní osoby - > *hujer* jako výraz pro označení podlézavého člověka) (Hladká, 2017; Šrámek, 1999, s. 55).

Proces opačný, kdy potřeba individualizace vzniká a je žádoucí s objektem pracovat jako s jednotlivinou, se nazývá proprializace (*stráň* jako výraz pro svah, úbočí -> *Stráň* jako pojmenování pro přesně vymezené místo) (Šrámek, 1999, s. 55).

Ze současné perspektivy se však kritérium individualizace pro kategorizaci onymických (pojmenovávacích) substantiv nejeví zcela jednoznačně, a to zejména v případě geografických vlastních jmen: jedním propriem lze označovat několik objektů a naopak – několik odlišných vlastních jmen může pojmenovávat jeden objekt (David – Mácha, 2014, s. 16-17).

2.2 Onomastické disciplíny

Propriální sféra jazyka se obvykle kategorizuje do dvou oblastí stanovených dle typu onymických objektů (Pleskalová, 2017; Šmilauer, 1966, s. 8)¹:

- 1) bionyma – jména živých bytostí (osoby, zvířata) a rostlin.
- 2) abionyma – jména neživých objektů. Člení se na toponyma (vlastní jména krajinných, kartograficky zachytitelných objektů), chrématonyma (jména skutečností vytvořených/zapříčiněných člověkem, která jsou ukotvena nikoliv v přírodě, ale ve společnosti [mají politickou, kulturní, ekonomickou aj. funkci]) a kosmonyma (vlastní jména objektů vyskytujících se mimo Zemi).

Bliže se budeme věnovat pouze abionymům, která zahrnují geografická jména, a jsou tak předmětem předkládané práce.

2.2.1 Toponymický systém

Abionymická disciplína zabývající se toponymy (geografickými jmény) se v lingvistice souhrnně nazývá toponomastika a pojímá do svého systému všechna kartograficky zachytitelná jména. Jejich základní členění spočívá v diferenciaci míst člověkem obývaných a neobývaných. Propria současně i historicky osídlených míst se řadí k oikonymům (místním jménům), názvy neobydlených území k anoikonymům (pomístním jménům). Moderní toponomastika tuto binární koncepci rozšiřuje ještě o urbanonyma (městská jména) – uliční jména a pojmenování veřejných prostranství.

Zatímco oikonyma a urbanonyma jsou poměrně zřetelně a úzce vyhraněná, pojem anoikonym zahrnuje škálu objektů rozmanitého charakteru a vyžaduje proto přesnější členění. Toponomastická terminologie tak v rámci anoikonym většinou (Olivová-Nezbedová – Knapová – Malenínská – Matúšová, 1995, s. 15; Šrámek, 1999, s. 163; David – Rous, 2006, s. 150-154) rozlišuje:

- 1) hydronyma – jména vodních objektů, tj. rybníků, potoků, řek, jezer, mokřadů...
- 2) oronyma – jména pro vertikální členění zemského povrchu, tj. jména kopců, hor, rovin, údolí...(do skupiny je možné řadit i jeskyně, jejichž názvy však mají i vlastní třídu – speleonyma)

---

¹ Rudolf Šrámek člení vlastní jména do tří plánů: geonymického, bionymického a chrématonymického. Do těchto tří kategorií spadají geonyma (všechna toponyma na povrchu země), bionyma a chrématonyma – chrématonymům tedy vyčleňuje vlastní kategorii (Šrámek, 1999, s. 16).

3) agronyma – také pozemková jména nebo zastarale traťová jména. Jména obdělávaných, neobdělávaných i např. lesních pozemků, tj. zemědělské pozemky, lesy, louky, pole, pastviny...

4) hodonyma – jména komunikačních tratí, tj. silnice, cesty, tunely, mosty...

K anoikonymům se dále řadí jména ostatních neobydlených objektů, které jsou do základních kategorií pro svůj charakter nezařaditelné. Jedná se o kapličky, křížky, pomníky, vyhlídky aj.

3 Toponomastika – její funkce a přínos

V rámci své interdisciplinarity je v české kultuře toponomastika rozkročena mj. mezi historií a lingvistikou, které ze sebe mohou, co se týče geografických jmen, vzájemně těžit. Předkládaná práce do jisté míry obě hlediska propojuje a pracuje i se jmény živými (viz kapitola 3.2.1.).

3.1 Historické hledisko

Toponyma vznikají za účelem mapování terénu (i v nekartografickém smyslu obecného poznání), umožňují orientaci v jeho prostoru a případně rozlišují vlastníky jednotlivých území. Díky své úloze v identifikaci a pojmenovávání geografických prvků mohou toponyma zůstat spojena s konkrétními objekty i přes změny v krajině a společnosti. Stávají se součástí kulturní a historické identity daného místa. Pomístní jména se díky této vazbě mohou stát ukazatelem k zaniklé skutečnosti a být tak součástí kolektivní paměti regionu. Napomáhají k odhalení minulých přírodních (*Blata*), kulturně-spoločenských (*Na panském*) nebo duchovních (*Na farním*) poměrů, svým pojmenováním zachycují bývalé majitele (*Matoušův rybník*), stavby (*Hrádka*) a lidské výtvoř (Dvorce). Výrazně geografická onyma přispěla také k přiblížení historie osídlování² – pomocí lingvistické analýzy jména lze v některých případech (tedy ne vždy a zcela spolehlivě) určit jeho původ nebo dobu vzniku: „Místní jméno může svědčit o stáří, respektive době založení příslušného sídla (města, vesnice), může být dokladem starším než třeba první písemná zmínka [...]“ (David – Rous, 2006, s. 8).

Zachovaná toponyma v sobě ukrývají dějiny, které lze poznáním nomenklatury rekonstruovat. Mnohá jména však zanikají spolu s jimi pojmenovanými objekty a změnami ve společnosti (parcelace, kolektivizace). „Jejich ztráta znamená zásah do kulturní hodnoty krajiny srovnatelný s mizením kamenných křížů, mezníků, kapliček, božích muk a podobných drobných památek, ale i se scelováním polí, zaoráváním cest a zábořem extravilánů pro novou výstavbu“ (David – Rous, 2006, s. 9).

3.2 Lingvistické hledisko

Signifikantní fixace na objekt a s tím související možná neměnnost (ustrnutí ve vývoji češtiny) je zásadní i pro jazykovou rovinu pomístních jmen. Toponyma svou formou umožňují poznat

---

² tématu se věnuje publikace Vladimíra Šmilauera: Šmilauer, V. *Osídlení Čech ve světle místních jmen*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960.

starší slovní zásobu³, již neužívané slovotvorné postupy nebo hláskové změny⁴. Mimo to mají vlastní derivační postupy, zachovávají dialekt a jsou rozšířena o významy spojené s krajinnými objekty (např. *Hrob* – význam se mění, pokud slovo chápeme jako apelativum [*hrob* – místo uložení ostatků zemřelých] nebo toponymum [*Hrob* - město]),.

Původně se toponyma zkoumala zejména z hlediska etymologického, morfologického a derivologického. V některých moderních pojetích toponomastiky se u geografických onym zohledňuje primárně jejich stránka sémantická a sémiologická⁵ (David – Mácha, 2014, s. 44). V souvislosti s geografii jsou toponyma sledována ve vztahu k uživatelskému vnímání prostoru nebo jako výrazy utvářející proměnlivý významový charakter místa včetně jeho mnohvrstevnaté (rasové, politické, národní...) identity (David – Mácha, 2014, s. 33). V souvislosti s kulturní antropologií je důležitá jejich pozice v aktuálních komunikačních situacích, v chápání okolního světa a sebe sama.

Při současném výzkumu toponym je třeba zohledňovat jejich interdisciplinaritu, sledovat je v každodenní komunikaci a směřovat spíše k funkčnímu a komunikačnímu přístupu (David – Mácha, 2014, s. 25).

3.2.1 Živá jména

Toponyma, která se vyskytují právě v běžné mezilidské komunikaci, se v některých pojetích nazývají živá jména (např. David – Mácha, 2014, s. 20). Jedná se o především neformální pojmenování získaná z terénních výzkumů a rozhovorů s regionálními obyvateli. **Většinou** jsou tato toponyma nestandardizovaná⁶, tzn., nejsou zanesená v kronikách, soupisech, historických, katastrálních a jiných mapách (David – Mácha, 2014, s. 20).

Živá jména zahrnují varianty toponym (anoikonym i oikonym) včetně jejich nářečních a nespisovných podob a objevují se zejména v mluvené řeči. Přitom ale stojí vzhledem ke standardizovaným názvům v různých vztazích: mohou se s nimi zcela překrývat (v běžné komunikaci se užívá standardizované jméno), mohou být jejich mluvenou variantou (*Matoušův rybník* > *Matoušák*), nebo nemusí mít se standardizovaným názvem vztah žádný (ulice *Hálkova*

---

³ např. apelativa *vroutek* nebo *klič* ve smyslu pramen (Olivová-Nezbedová, Knapová, Malenínská, Matušová, 1995, s. 24).

⁴ např. zdvojená výslovnost hlásek na územích, pro něž to dnes není typické (Cuřín, 1967, s. 24)

⁵ v souvislosti s žitou toponymií, ve vztahu k roli toponym v životě jedince a lidských společenství

⁶ „Toponyma, která mají povahu živých vlastních jmen, se vyskytují především, ale nikoliv pouze, v neoficiálních textech (David – Mácha, 2014, s. 20)“.

> *Smradlavá ulička*). Určujícím je, že „jsou odrazem aktuálních komunikačních a orientačních potřeb katastru a jsou pevně zakotvena nejen v prostorových, ale i sociálních vztazích“ (Lábus – Vráblík, 2017, s. 53).

4 Toponomastický výzkum

Z důvodu uchování kolektivní paměti, z důvodu přínosu toponym pro vědní obory i kvůli nadšené laické zvědavosti dochází již od 19. století k vědomým sběrům pomístních jmen. Ty se vzájemně liší svým rozsahem, komplexitou, odborností i formou. Pro současné bádání tak existuje množství různě relevantních pramenů, se kterými lze pracovat a ke kterým je možné se vztáhnout (Lábus – Vráblík, 2017, s. 39-42; Olivová-Nezbedová – Knapová – Malenínská – Matušová, 1995, s. 35-52; David – Rous, 2006, s. 25-28).

- 1) Kroniky – od roku 1921 bylo obecním kronikářům nařízeno, aby v kronikách co nejpodrobněji zaznamenali dobový místopis obce a jejího okolí (oikonyma i anoikonyma). Kromě toho kroniky zachycují mnohá jména i nahodile, v negeografických/netoponomastických kontextech obvyklých zápisů. Při čerpání z kronik je nutné zohlednit písarovu individualitu. Některá toponyma mohou být pouze odrazem jeho idiolektu nebo pokusem o jazykovou inovaci, která se neuchytila.
- 2) Archivní mapy – pro sběr a zejména komparaci pomístních jmen jsou zdrojem ucelené katastrální mapy vznikající od 18. století, které sloužily primárně pro určení pozemkové daně: např. tereziánský katastr (1741); rozsáhlejší josefínský katastr (1785), nebo stabilní katastr (1851); dále pak staré mapy s tradiční zobrazující a lokalizační funkcí: např. Müllerova mapa Čech (1720), jež se následně stala podkladem pro podrobnější I. vojenské mapování (1764). Dvojitá aktualizace vojenského mapování (1836 a 1876) vycházela z přesnějších katastrálních map. Archivní mapy prošly z velké části digitalizačním procesem, případně jsou k nahlédnutí v Národním archivu v Praze.
- 3) Výzkumy jednotlivců – vedle oficiálních map jsou v oblastních muzeích a archivech k dispozici také výsledky bádání jednotlivců, jejichž patriotické snažení vyústilo v relativně obsáhlé vlastní mapy, soupisy, monografie nebo závěrečné studentské práce. Ve zkoumané oblasti Lomnice nad Popelkou bylo v minulosti vydáno nemalé množství publikací i filmů, zabírajících se nejen historií obce, ale právě i její toponymií (např. publikace *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou, Dolní⁷ Lomnice, Račan, Malé Strany a Staré Lomnice* J. J. Fučíka) nebo ještě úžeji její urbanonymií (např. publikace *Po stopách hospůdek na Lomnicku* Lenky

---

⁷ jedná se o nářeční výraz (Cuřín, 1967, s. 115)

Morávkové). Platí zde však stejná rizika spolehlivosti dat a jejich výkladu jako v případě kronikářů.

4) Organizovaný sběr – Na popud Vladimíra Šmilauera a pod odborným vedením Libuše Olivové-Nezbedové došlo v letech 1962-1980 pod záštitou tehdejšího Slovanského ústavu ČSAV k doposud nejrozsáhlejšímu toponomastickému výzkumu na území České republiky (z možných 8119 obcí a osad se soupis získal z více než 86 %). Výzkum se skládal ze dvou částí: 1) zajištění a zpracování dosavadních soupisů pomístních jmen; 2) ustanovení metodiky sběru a samotný sběr nových dat – „MNV [místní národní výbor] příslušné obce byl požádán o sdělení adresy vhodného místního pracovníka [...]“ (Olivová-Nezbedová – Knapová – Malenínská – Matúšová, 1995, s. 41), který do zaslaných formulářů zanesl následující: všechna pomístní jména [v katastru obce] [...], na jaký objekt se název vztahuje [...], jaký tvar polohu a jakost má tento objekt, jak si lidé název vysvětlují, jaké je stáří názvu [...], na jaká parcelní čísla se název vztahuje (Olivová-Nezbedová – Knapová – Malenínská – Matúšová, 1995, s. 43).

Dále soupis zaznamenal i oikonyma a názvy honů JZD, obojí s jejich lidovými výklady (ty mohly sloužit jako ukazatele k zaniklé skutečnosti).

Soupisy jmen jednotlivých obcí a osad se vrátily v různé kvalitě v závislosti na osobnosti zapisovatele (jeho zodpovědnosti vzhledem k úkolu, který nebyl jakkoliv financován, ochota spolupracovat i po odevzdání formuláře...), ale i v závislosti na charakteru území (jeho velikost, členitost, apod.).

5) Přímý kontakt s obyvateli a krajinou - V neposlední řadě je nutné zmínit osobní kontakt se zkoumanou oblastí: s pamětníky, kteří mohou ověřit platnost jmen získaných z historických pramenů a informace dále doplnit (např. motivace pojmenování) nebo upřesnit (např. lokalizaci). I rozhovory se současnými obyvateli napomáhají zejména poznání živých toponym a jsou klíčové při zkoumání fixace onym na objekty. Existuje zde však možné riziko lidové etymologie, a proto je nutné posuzovat takto sebraný materiál více kriticky.

Pro získání více pomístních a místních jmen je také třeba seznámit se s danou krajinou – při bádání je pak možné zasvěceně pracovat s konkrétní představou o místě, jeho rozloze, charakteru a historií.

Při výzkumu vývoje nomenklatury Lomnice nad Popelkou a okolí se pokusíme zohlednit všechny zmíněné způsoby získávání soupisu jmen.

5 Oblasti výzkumu

Práce se věnuje primárně výzkumu místních a pomístních jmen ve městě Lomnici nad Popelkou, okrajově pak jejím vybraným místním částem (osady Želechy a Nové Dvory). Želechy a Nové Dvory jsou na rozdíl od ostatních částí Lomnice (Rváčov, Skuhrov, Morcinov, Dráčov, Chlum ad.) zmíněny samostatně, jelikož jsou mezi občany chápány jako „mimolomnické“⁸. Tyto dvě místní části měly kromě toho i vlastní soupis pomístních jmen.

Vzhledem k zaměření práce zkrátíme v následujících kapitolách geografické, historické a sociální informace o přidružených oblastech na nezbytné minimum. Z těchto hledisek se budeme hlouběji věnovat pouze Lomnici nad Popelkou.

5.1 Lomnice nad Popelkou

Město Lomnice nad Popelkou se nachází na severovýchodě Čech, v pitoreskní oblasti zvané Podkrkonošská pahorkatina, rozkládající se mezi chráněnou krajinnou oblastí Český ráj, Jičínskem a pohořími Krkonoš a Jizerských hor. Obec přináležel do okresu Semily v Libereckém kraji, leží v nadmořské výšce 478 m. n. m. a při své rozloze 25, 58 km² čítá 5585 obyvatel o průměrném věku 43,9 (k 1. 1. 2023). Do místních částí Lomnice nad Popelkou připadá ještě dalších 8 menších vesnic⁹: Černá (1985), Dráčov (1985), Chlum (1964), Košov (1964), Ploužnice (1964), Rváčov (1985), Skuhrov (1985) a Tikov (1985); 3 osady: Morcinov (1964), Nové Dvory (1960) a Želechy (1964) (Drahoňovský – Koblížek – Kaplan – Morávková, 2012).

Svůj název město přejalo od říčky Lomnice, podél které bylo vybudováno, a jejíž pojmenování vzniklo substantivní příponou *-ice* z adjektiva *lomná*. Toto přídavné jméno má podle Profouse nejednoznačný výklad: může vystihovat hlučný a divoký charakter vody, ale také její lomený tok nebo její dráhu vedoucí mezi lomy. J. J. Fučík ale uvádí, že „[v]ýklad z lomeniny řek je nemožný, neboť to je význam novodobý“ (Fučík, 2016 (1926), s. 7) a přiklání se variantě, že název pochází od bývalých polámaných lesů u Morcinova, kde pramení. Řička se později, patrně v 18. století, přejmenovala na *Popelku* dle popelavé barvy, nebo popela, který byl do ní sypán. Po husitských válkách se název obce aktualizoval na *Lomnice nad Popelkou hory Tábor / Lomnice hory Tábor nad Popelkou* a toto jméno se užívalo do roku 1709. Vrchol Tábor (dříve Chlum), tyčící se v nadmořské výšce 678 m. n. m., je totiž pro Lomnicko signifikantním bodem. Zde také docházelo k setkávání Husových stoupců, kteří v 15. století

---

⁸ patří spíše k vedlejší vesnici Stružinec (u Nových Dvorů byla tato příslušnost do roku 1960 oficiální, u Želech je zase rozhodující vzdálenost – jsou blíže Stružinci než LnP)

⁹ číslo v závorce u vesnic značí rok jejich připojení do spádové oblasti LnP

horu přejmenovali, jako gesto přináležitosti, z původního Chlumu právě na *Tábor*. (Fučík, 2016 [1926])

Co se týče ještě nezmiňovaných názvů místních částí, *Černá* kolísá mezi mužským a ženským rodem, přičemž k mužskému rodu náleželo ještě substantivum *les*, tzn. *Černý les*, a k ženskému substantivum *hora* (přičemž substantivum *hora* mohlo být synonymní k substantivu *les*), tzn. *Černá hora* (Profous, 1954, s. 320-321); *Dráčov* je na českém území unikátním místním jménem, jež bylo patrně odvozeno buď od verba *drát* (dráč, odírač = zloděj), nebo od původního jména vísky *Dražov*. To se podle Profouse mohlo „snadno zaměnit v *Dražov*, *Dráčov*, poněvadž leží tato víska u vsi Rváčova a podobnost významová slov *dráč* a *rváč* [...] mohla snadno svést ke změně tvaru *Dražov* (v. t.) ve *Dráčov*“ (Profous, 1954, s. 449).

Název *Rváčov* vznikl s největší pravděpodobností od substantiva *rváč*, označovalo osadu *rváčů* (Profous, 1951, s. 616); pojmenování vesnice *Skuhrov* má svůj původ u přivlastňovacího jména *Skuhrův* (utvořeno od příjmení *Skuhra*) a bylo tak převzato od názvu lesa či místního dvora (Profous, 1957, s. 86; Morávková, 2020, s. 137); *Tikov* nese jméno svého původního majitele *Tika*, potažmo jeho dvora (Profous, 1957, s. 336). Jiný výklad, patrně vycházející z lidové etymologie, přisuzuje název od lesa, respektive ptačího tíkání (Profous, 1957, s. 336); Oikonymum *Morcinov* odkazuje na zakládající hraběcí rod *Morcinů* (Profous, 1951, s. 134); *Košov* se nazývá podle osobního jména *Koš* a podle jeho dvora (*Košův dvůr*) (Profous, 1949, s. 331) a název *Ploužnice* pravděpodobně vznikl z původního pojmenování *Ploučnice* (vyvinulo se z označení *Plžčnice*, značící potok, ve kterém se vyskytují plži [Šmilauer, 1946, s. 165]) vlivem hláskové změny *čn* > *tšn*, kdy první dentála zanikla (z toho *Ploušnice*, následně *Ploužnice*) (Profous, 1951, s. 380), či od slovesa *ploužit*, vzhledem ke své poloze v kopci, což je však spíše výklad lidové etymologie.

Většina nejstarších pramenů o historii města zanikla při požárech města, a tak se první písemné zmínky o Lomnici nad Popelkou datují do počátku 14. století. Název se v listinách nejdříve objevuje jako *Lompnitz* (1308) a *Lomnycz* (1320). V *Nejstarší české rýmované kronice tak řečeného Dalimila* jsou pak líčeni lomničtí obyvatelé – coby hrdinové, jimž se podařilo dopadnout tatarského zvěda. Podle autora kroniky se stal tzv. „tatarský mužík“ erbovním symbolem města, zachovaným dodnes, již roku 1242, avšak z důvodu nedostatku archiválií nelze pravdivost události s Tatarem potvrdit.

Vznik města se zasazuje do přelomu 12. a 13. století, kdy bylo vystavěno při někdejší tvrzi. Jako první v něm dle dohadů městských kronikářů panovali Košíkové z Lomnice. Opravdu doložené je ale vlastnictví tvrze s okolní osadou až od roku 1308, od kterého patřilo

starobylému šlechtickému rodu Valdštejnů, a to až do konce 14. století. Následně město připadlo opět lomnickým Košíkům. Ti vymřeli po meči a po množství peripetií ohledně vlastnictví připadlo roku 1482 dalšímu významnému šlechtickému rodu, rodu Černínů. Počátkem 16. století se však panství navrátilo Valdštejnům, v jejichž područí zůstala do poloviny století 17. Během jejich vlády došlo ke všeobecnému rozpuku a formování plnohodnotného města s trhem, školou, pivovarem, novým kostelem, renesančním zámekem i šibenicí.

Zároveň se však v období valdštejnské vlády města krutě dotkly události spojené s třicetiletou válkou, kdy docházelo k rozsáhlým požárům, zemědělské krizi nebo dramatickému úbytku obyvatelstva.

V období 1654–1796 panoval na Lomnicku šlechtický rod Morzinů, za nichž se výrazně rozšířila městská aglomerace a vzniklo množství nových čtvrtí (např. Nové Město nebo dnes památkářsky chráněný Karlov). Posledními držiteli se stali Rohanové (1834–1848). Rokem 1848 Lomnice nad Popelkou dostala vlastní samosprávnosti a zaujala status sídla soudního okresu (ten měla do roku 1929). Prvním starostou byl roku 1850 jmenován Vincenc Mastný, textilní podnikatel, člen Českého zemského sněmu a Národní strany.

V 19. století byla Lomnice nad Popelkou především městem textilního průmyslu, zároveň se ale rozvíjel i průmysl strojírenský a potravinářský – zde je nutné vzpomenout proslulý cukrářský výrobek Lomnické suchary, s tradicí trvajícím od konce 18. století až do dnešních dní (Kesner – Křížek – Morávková – Mrkáček – Vybíral, 2010, s. 21-29).

Bohatý byl – a stále je – i společenský život. V období první republiky zde však existovalo rekordních 51 sdružení a spolků sportovního (např. lyžařský odbor Sportovního klubu), profesního (např. Učitelská jednota Komenský), ochotnického (např. Loutkářský odbor Sokola Lomnice), muzického (např. Zpěvácký spolek Bořivoj) či jiného rázu (např. Stolní společnost Čumáci) a k roku 1934 bylo možné v obci navštívit na 20 hostinců (což není nejvyšší počet, v druhé polovině 19. století čítala Lomnice hostinců 35) (Morávková, 2021).

Mezi dnešní lomnické dominanty a turisticky oblíbená místa patří kromě hory Tábor a Husova náměstí i památková zóna Karlov s historickými roubenými staveními, lyžařský areál s ojedinělými skokanskými můstky nebo přírodní lesní park Obora s rybníky a bývalým loveckým zámečkem Rohanů.

Město se přes svůj nízký počet obyvatel, který nikdy nepřesáhl 7000, pyšní mnoha významnými rodáky a obyvateli. Mezi nejznámější z nich patří například malíři Jaromír Zápál a Josef Kábrt, filmová režisérka Věra Šímková-Plívová, houslový virtuóz Ivan Ženatý,

scénárista Petr Pýcha, spisovatel Jaroslav Rudiš, hokejista Vladimír Martinec nebo olympionici Roman Koudelka a Tomáš Portyk.

5.2 Želechy

Želechy, malá vesnice o rozloze 2,28 km², leží v údolí, obklopena lesy, 3 kilometry severně od Lomnice nad Popelkou. Vesnicí protéká *Želešský potok*. Podle posledních údajů sčítání lidu v roce 2021 mají Želechy 52 obyvatel. V listinách se osada poprvé zmiňuje roku 1667, avšak již v roce 1583¹⁰ se v purkrechtní knize objevuje vepsaná jakási louka v Želechách (Kesner – Křížek – Morávková – Mrkáček – Vybíral, 2010, s. 99).

Roku 1690 byly želešské pozemky darovány hraběti Janu Rudolfovi z rodu Morzinů, po němž vznikající osada dostala své jméno – *Rudolfovice*. Název se oficiálně udržel až do roku 1920, lidově byl však stále vžitý název *Želechy* (tj. patřící rodině *Želechových* [Profous, 1957, s. 824]). Toto pojmenování pochází od označení místního bývalého mlýna *Zalecha* (někdy také *Želecha*), který stál v 17. století v jinak zpustlé vesnici.

5.3 Nové Dvory

Osada Nové Dvory na ploše 10,32 km² leží mezi poli, 1,5 kilometru severně od Lomnice nad Popelkou, a tvoří jedinou zástavbu mezi městem a sousedící vesnicí Stružinec, do jejíž spádové oblasti k roku 1960 patřila. Následně byly Nové Dvory připojeny k Lomnici nad Popelkou. Při posledním sčítání lidu (2021) v obci žilo 60 obyvatel. První zmínka o osadě se datuje k roku 1790, avšak podle některých pramenů došlo k jejímu vzniku již v roce 1756 (Profous, 1946, s. 511).

Osadu založil hrabě František Xaver z Morzinu, po kterém nesla do roku 1910 – Xaverovice. Pro bohemistiku je pozoruhodné, že se zde roku 1871 narodil profesor Josef Chlumský, spoluzakladatel české fonetiky, Fonetického ústavu na FF UK a následně i jeho ředitel. Původ místního jména *Nové Dvory* podle některých zdrojů pramení ze skutečnosti, že osada byla založena na místě zrušených panských dvorů (Morávková [ed.], 2020, s. 165).

---

¹⁰ popis obce od Josefa Jana Fučíka, historika Lomnicka. www.sdhzelechy.unas.cz [online]. [cit. 2009-03-25], [dostupné v archivu](#) pořízeném z [originálu](#) dne 2020-04-10

6 Dosavadní sběr

Je nám známo, že doposud byly v oblasti lomnické nomenklatury provedeny tři pokusy o sběr místních a pomístních jmen. Vzájemně se liší nejen svým rozsahem, ale i kvalitou a způsobem zpracování. S těmito daty, představenými v následujících podkapitolách, budeme porovnávat námi získané informace a pokusíme se tak zachytit vývoj oikonym a anoikonym. Podrobněji se zde budeme, pro jeho významnost, věnovat dílu Josefa Jana Fučíka.

6.1 20. léta 20. století

6.1.1 Regionální dílo J. J. Fučíka

Josef Jan Fučík, mj. regionální historik a kartograf, se v Lomnici nad Popelkou narodil roku 1859. Již od mladého věku se soustředil na komplexní (kartografické, statistické, historické) zmapování svého rodného města a jeho okolí a za celoživotní, nedosažený, cíl měl vytyčeno sepsání uceleného popisu Lomnicka. Svou práci pro region vykonával Fučík, profesí venkovský učitel, ve volném čase, přesto jsou jím vytvořené dokumenty považovány za detailní a spolehlivé prameny vypovídající o oblastní historii: Autor podklady ke svým pracím čerpal z obecních, farních, soudních či školních kronik, pozemkových knih a z množství archivů v Čechách i zahraničí (např. ve Vídni). Jeho mapy tak v některých případech zachycují již tehdy zanikající místní jména.

Pro lingvistickou činnost jsou důležité Fučíkovy brožury vydávané pod názvem *Lomnicko n. Pop – vlastivědný sborníček pro školu a dům* v letech 1920-1925. Zde za spolupráce s občany publikoval mj. sesbíraná říkadla, písně, pověsti a jiné projevy lidové slovesnosti, ve kterých se odráží i lokální onyma. Toponomastice se však Fučík věnoval i cíleně: pomocí dotazníků zjišťoval povědomí obyvatel o místních a pomístních jménech, přičemž výsledky následně zveřejňoval ve svých sborníčcích. (Drahoňovský, 2020, s. 44-88).

Za výchozí pro tuto práci považujeme obsáhlou publikaci *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou, Dolní Lomnice, Račan, Malé Strany a Staré Lomnice*, která je součástí a první částí z Fučíkova zamýšleného osmisvazkového cyklu pojednávajícího o historickém místopisu oblasti. Dílo je výsledkem téměř 50letého (1878-1926) autorova bádání, je psáno v souvislém textu a zahrnuje tyto oddíly:

- a) části Lomnice – kapitola obsahuje téměř 60 urbanonym, která nejsou přímo rozčleněna do samostatných kategorií (čtvrti, cesty). Autor nejprve uvádí čtvrti (např. *Karlov, Betlém, Kordovna, Žižkov, na Letné...*), a to v chronologickém pořadí, vždy společně s rokem jejich vystavění. Pro lokalizaci užívá většinou č. p.

- staveních spadajících do pojmenované oblasti (např. 64-77), ale také tehdejší živá jména (např. *za Horákovou vilou, k Budinově strojárně...*). Některá z oikonym však byla patrně vžitá do takové míry, že Fučík nepovažoval za nutné je přesněji lokalizovat. Původ jména či doplnění faktu o místě se zde objevuje pouze výjimečně (např. „proto dle lidového humoru říkali tu posměšně „na *Trhanově*““ [Fučík, 2016 (1928), s. 6]). Následují jména cest získaná z josefinského katastru (např. *kozí rynek, ulice špitálská*). Cesty jsou lokalizovány jak tehdejším¹¹ názvem ulice, tak opět č. p.
- b) Vodstvo – přesto, že část neobsahuje ani 10 hydronym, je poměrně obsáhlá. Autor se zde více zabývá výkladem jmen, ke kterému užívá i lidových výkladů:
- „Ta [říčka *Popelka*] nazývala se prý ve starých dobách *Zlatá Popelka*, protože podle pověsti v kopcích marcinovských a rváčovských na zlato a stříbro se dolovalo; V 30leté válce byly prý tam ještě štoly, ve kterých okolní lid své věci ukrýval“ (Fučík, 2016 [1926], s. 7). Potoky jsou zde lokalizovány především tehdejšími živými jmény a č. p. domů (např. „plyne vedle *Sýkorovy továrny*“ [Fučík, 2016 (1926)], s. 7), rybníky pomocí parcelních čísel. Velikost rybníků je udávána v jitrech¹² a hektarech.
- c) Vyvýšeniny – oddíl čítá bezmála 20 oronym, u velké většiny z nich je uvedena nadmořská výška, světová strana, na které se vyvýšenina rozkládá, a pokud je osídlená, tak i č. p. Pro bližší lokalizaci opět slouží živá jména (např. „V jižní části katastru je [...] nad bývalým mlýnem č. d. 15 *Chocholka*“ [Fučík, 2016 (1926)], s. 11)). Více se zde promítá charakter povrchu a historie, ve které autor hledá původ některých názvů: „Na *Sopikově* [vyvýšenina] jsou pole, jež Václav z Valdštejna r. 1577 daroval měšťanům, kteří neměli polí, aby je sami sobě zkopali [...] a měli z nich platit jenom zemskou berni [...]“ (Fučík, 2016 [1926], s. 11).“
- d) Pomístní jména¹³ – v poslední představené kapitole (v místopise pak následují pouze informace o historii staveních a jejich obyvatel) autor vysvětluje pojem pomístních jmen a situaci na Lomnicku:
- „V Lomnici bylo málo hospodářů, kteří měli dlouhé role, aby se u nich jevila potřeba jmenovati díly pozemků zvláštními jmény na dorozuměnou [...] mimo to

¹¹ v době vzniku publikace

¹² katastrální jitro = 5 755 m²

¹³ převzali jsme název kapitoly z publikace J. J. Fučíka, ačkoli by bylo vzhledem k charakteru objektů, které kategorie pojímá, vhodnější užívat termínu *pozemková jména*

v posledních 50 letech hospodáři většinou se tu změnili a noví od bývalých nepřevzali starých pojmenování (Fučík, 2016 (1926), s. 12)“.

Pro evidenci a popis téměř 100 pomístních jmen se užívá již zmíněných způsobů. Do samostatných kategorií autor člení cesty a silnice, pole a louky.

Pouhý svazek historického místopisu tedy obsahuje cca 200 místních a pomístních jmen. Z dnešní perspektivy je však poměrně nepřehledný, ať už vzhledem k užívání tehdejších živých jmen, čísel popisných a parcelních čísel, nebo vzhledem k neuspořádání onym do více kategorií (chybí např. i výraznější grafické členění). Kromě místopisu budeme pro toponyma z tohoto období vycházet ještě z mapy Lomnice nad Popelkou z roku 1926, kterou Fučík vytvořil.

6.2 Sběr v 60. letech

Soupis lomnických pomístních jmen, sestavený při sběrové akci¹⁴, byl tehdejší Československé akademii věd zaslán 24. 3. 1964. Jeho zpracování připadlo školnímu řediteli, knihovníkovi a archiváři Bohumíru Kozákovi (dále BK), pro oblast Želech, Ploužnice a Chlumu se zpracování ujala roku 1981 Jana Holanová (dále JH). K výkazu toponym je (dle zadání ČSAV) přiložena katastrální mapa¹⁵, která pomocí ručně vepsaných čísel usnadňuje lokalizaci pomístních jmen očíslovaných v soupisu.

Seznam jmen se při tomto konkrétním sběru standardně dělí na tři části:

- I. PJ¹⁶ žijící v povědomí lidí – část obsahuje deset sloupců: Pořadové číslo, Pomístní jména (např. *Na hrobce*); Druh (např. *pole*); Tvar (např. *protáhlé*); Poloha (poloha se uvádí spíše nekonzistentně: buď ve vztahu k jiným pomístním jménům [např. *při staré novoveské cestě*] anebo popisem terénu [např. *na svahu*]); Jakost (charakter půdy např. *mokrě*); Lidový výklad názvu (např. *podle půdy*, ale objevují se i kusé zmínky o historii); Stáří užití (nejčastěji *odedávna*); Parcelní čísla a Informátor (nejčastěji *všeobecně*, ale i konkrétní jména např. *Josef Devátý, družstevník a důchodce*).

V této kategorii se pro Lomnici nad Popelkou podařilo detailně zapsat 73 anoikonym, pro oblast Želech, Chlumu a Ploužnice 33 anoikonym.

---

¹⁴ blíže zmíněné v kapitole 4

¹⁵ Fučíkova z roku 1926

¹⁶ pomístní jména

- II. Názvy místních částí – Oddíl sleduje čtyři kritéria: Pořadové číslo; Název místní části (např. *Kordovna*); Vysvětlení názvu a charakteristika místní části (např. *Samota, bývalý hostinec na libštátské silnici, č. d. 349. Vystavěna v letech 1867-68, vyhořela kolem roku 1955. Jméno dle prvního majetníka Jana Kordy 1868-72. Bývalo oblíbené výletní místo*) a Parcelní čísla.

Autor BK nasbíral 5 lomnických oikonym, autorka JH 12 oikonym z okolních obcí.

- III. Názvy honů JZD – Ohledně honů JZD bylo možné vyplnit 6 sloupců: Pořadové číslo, Název honu JZD, Vysvětlení názvu, Parcelní čísla, Informátor a Různé. Zde však zapisovatel BK uvádí, že hony v Lomnici nad Popelkou jsou označeny pouze kombinacemi majuskulí, minuskulí a římských číslic, až na jedinou výjimku (název honu *Letiště* po bývalém letišti). Zapisovatelka JH stejnou informaci potvrzuje, avšak zároveň zmiňuje 21 názvů honů, které se užívaly v mluvené komunikaci pracovníků JZD (např. *Zajícovo*).

Sběrem pod záštitou ČSAV se tedy v oblasti získalo celkem 143 zápisů toponym (některá se však u zapisovatelů překrývají). Nutno podotknout, že autor Bohumír Kozák částečně vycházel i z historického místopisu J. J. Fučíka, tudíž některé z informací možná neodráží reálný dobový stav. Naopak cenné jsou výpovědi informátorů: BK spolupracoval se třemi, JH s osmi. Soupisy jsou velmi přehledné svou formou i způsobem lokalizace pomístních jmen.

6.3 70. léta 20. století

V roce 1979 vznikla na Střední lesnické technické škole v Trutnově pod vedením prof. Jiřího Uhlíře ročníková práce studenta Jana Pokorného, která nese název *Pomístná jména katastru Lomnice nad Popelkou*. Při práci se shromážděným materiálem je nutno zohlednit, že je autorem sběru student třetího ročníku SŠ. Soupis je ovšem oceněn titulem „vynikající práce“ a pozitivně lze také hodnotit autorovu snahu zapojit do sběru alespoň jednu pamětnici (B. Sezimovou).

Struktura vlastního seznamu pomístních a místních jmen je totožná se strukturou sběrové akce ČSAV (viz kapitola 6. 2. Sběr v 60. letech), schraňuje stejné informace ve stejném pořadí. Studentovi se podařilo získat 15 pomístních jmen žijících v povědomí lidí, 8 místních částí a 7 honů JZD. Nižší rozsah je možné připisovat charakteru ročníkové práce, stejně jako nedůslednost ve vyplnění všech sloupců. Naopak velmi důkladně a se zájmem se autor věnuje lidovému výkladu onym.

7 Vlastní sběr v Lomnici nad Popelkou a jejích místních částech a porovnání současného stavu se staršími soupisy

Pro zmapování vývoje a aktuální obyvatelské znalosti místních toponym bylo nutné provést nový výzkum, který by umožnil komparaci s předchozími daty a především analýzu aktuální znalosti nomenklatury. Sběr probíhal v online i off-line rozhraní v období mezi listopadem roku 2023 a lednem roku 2024.

7.1 Metoda práce

Pro získání místních a pomístních jmen aktivně žijících ve slovní zásobě obyvatel jsme sestavili dotazník s otevřenými otázkami. V úvodu se respondenti seznámili se základní terminologií. Následně byli požádáni o uvedení relevantních osobních údajů (věk, doba žití v Lomnici nad Popelkou, povolání úzce související s toponymii) a především o vyplnění užívaných místních a pomístních jmen (oběma propriálními kategoriím byla věnována jedna otázka). Poté respondenti místo v ideálním případě lokalizovali a uvedli domnělý či reálný původ jeho označení.

Druhá část dotazníku obsahovala zastaralá toponyma přejatá z místopisu J. J. Fučíka, jejichž aktuální (byť potenciálně pasivní) znalost se testovala pomocí uzavřených otázek s odpovědí ano x ne.

Dotazník jsme sdíleli především v online podobě, a to na facebookových stránkách s lokální tematikou (*Lomnice nad Popelkou* [9200 členů], *Popelnice nad Prdelkou „skanzen“* [2273 členů]¹⁷, ale i na sociálních sítích, jako je *Instagram*, *Messenger* ad.

Kvůli zapojení občanů nevyužívajících sociální sítě (převážně starší generace) jsme na městská veřejná místa rozmístili i papírové verze dotazníku. Možnost vyplnit dotazník a následně ho odevzdat pověřené osobě tak byla například v kavárně lomnického kina či na městské poliklinice.

Využili jsme i vlastní náslechové praxe na spádovém gymnáziu, kde jsme vytipovali lomnické studenty, kteří s námi nad papírovým dotazníkem vedli přímý rozhovor.

Sebraná toponyma jsme roztřídili na agronyma (v jejich rámci ještě na pole a louky; lesy a louky), hydronyma, oronyma, hodonyma, onyma jiných objektů v krajině a urbanonyma. Následovala tvorba komentovaného přehledu vývoje pomístních jmen od dob J. J. Fučíka až po současnost.

---

¹⁷ nejedná se o recesi autorky, název skupiny naráží na kauzu ohledně městské inovace vývozu popelnic – jednou za 14 dní místo jednou za týden, jde o opoziční skupinu

Ve výzkumu porovnáváme sběry zmíněné v kapitole 6. Množství a kvalita dat tak do velké míry závisí na šíři a zaměření jednotlivých výzkumů – náš výzkum například podrobněji zpracovává místní jména a urbanonyma (oproti tomu soupisové akce z 60. a 70. let se na ně zaměřují minimálně).

Vyřazovali jsme označení apelativního charakteru (*zimák, námko*). Pokud jsme ale takový název zachytili v rozvité diferenciační podobě (např. *Nové hřiště x Staré hřiště*), či se jednalo o objekt pro oblast specifický (*Můstky*), do soupisu jsme ho zařadili.

7.2 Respondenti

Do výzkumu se zapojilo celkem 97 respondentů, přičemž 79 z nich zvolilo online formu. Již na počátku dotazníku byla uvedena prosba, aby dotazník vyplnili pouze lidé žijící v Lomnici nad Popelkou a blízkém okolí (ve smyslu přičleněných osad).

Vycházeli jsme z předpokladu, že obyvatelstvo města je v průběhu let poměrně neměnné. I mladí obyvatelé se po studiích do domoviny často vrací, nebo návrat plánují. To by se mohlo odrazit v případné stálosti toponym. Tuto hypotézu jsme ověřili otázkou na délku trvalého pobytu v Lomnici nad Popelkou – pouze 11 z dotazovaných (10, 4 %) uvedlo dobu nižší než 16 let, přičemž se tyto údaje objevovaly převážně u nejmladší generace (do které spadají i 15/16letí občané).

Jakékoliv zohledňování pohlaví se nám v případě znalosti regionální nomenklatury nejevilo jako relevantní. Vzhledem k tomu, že předmětem práce je historický vývoj pomístních jmen, jsme se rozhodli pracovat s ryze generačními skupinami: 15–30 let (skupina A), 30–50 let (skupina B), 50–70 let (skupina C), více než 70 let (skupina D). Nejvíce zastoupené a početně vyrovnané jsou skupina A s 27 respondenty a skupina B s 30 respondenty. Skupina C čítá 23 respondentů a nejméně zastoupená je skupina D s 17 respondenty.

Osoby pracující v okolním terénu (např. lesnictví, zemědělství) jsou mezi dotazovanými zastoupeny v počtu jedné desítky.

Jelikož jsme chtěli získat co nejvíce toponym, stanovili jsme pro respondenty spodní hranici vypsaných pomístních a místních jmen – byli požádáni minimálně o deset onym z obou kategorií. Dotazníky respondentů, kteří daný rozsah nenaplnili, jsme ovšem do výzkumu zařadili. Jednak proto, že i přes nízký počet jmen leckdy zachytili ještě nezaznamenané nebo zajímavé toponymum, jednak proto, že jsme se rozsahem snažili dotazované spíše jen motivovat. Přímý účel jsme pro konkrétní počet jmen neměli. Respondenti průměrně vyplnili k oběma kategoriím 7 jmen.

Již výše jsme zmínili osobní rozhovor se studenty gymnázia, který se týkal spíše ověřování znalosti dříve získaných jmen. Přínosné ale byly i rozhovory s pamětníky, kteří připojili některá toponyma a také pomohli s přesným určením lokality některých názvů míst, jež se v mapě nepodařilo dohledat. V případě potřeby tyto osoby (dva muže a jednu ženu) uvádíme iniciály ZJ (88 let), PP (78 let) a LP (76 let).

Ve výzkumu uvádíme bližší informace o respondentovi, pouze pokud je jeho odpověď ojedinelá. Pokud neuvádíme jinak, byly totiž odpovědi respondentů zaznamenány napříč generacemi.

7.2.1 Veřejné mínění o vzniku jmen

Respondenti v dotazníku mj. uváděli i domnělou (nebo faktickou) motivaci některých pojmenování, což se neplánovaně ukázalo být zajímavým i kvůli rozmanitým způsobům, jakými lidé uvažují o pojmenovávacích procesech (někteří totiž otázku pochopili velmi obecně, tedy jak vznikají toponyma celkově, nikoli proč byla určitá místa označena určitým jménem). Jelikož se budeme na následujících stránkách věnovat již pouze jménům a jejich významům, dovolujeme si právě v této části věnované respondentům krátce odbočit a sepsat několik laických úvah o onymických procesech. Předvedeme tak mikro exkurz do lidového přemýšlení o jazyce.

Více než třetina odpovídajících se nad otázkou ani nepokoušela zamyslet, zanechala ji nevyplněnou, případně vepsala lhostejné variace slova „nevím“. Některé názvy přitom mají poměrně jasný význam (např. *Továrna Mastných*). To pravděpodobně souvisí s proprializací a jejím oproštěním slova od původního významu.

V případě, že došlo k pochopení otázky v obecném smyslu (stalo se tak u 7 dotazovaných), se vícekrát opakovaly tyto dva názory, které se v podstatě doplňují a částečně popisují formální i sémantickou rovinu toponym:

- 1) Příkladová odpověď: „[Toponyma vznikají] zkrácením, zjednodušením nebo zkomolením „pravých“ názvů.“

Zde mají respondenti (4) patrně na mysli vyloženě živá jména užívaná v každodenní komunikaci a v podstatě popisují slovtvorné procesy (především univerbizaci), které můžeme u některých z toponym sledovat – *Matoušák < Matoušův rybník*.

- 2) Příkladová odpověď: [Toponyma vznikají] přijmutím jmen některého původního vlastníka nebo objektu, který na místě stál/ stojí.

V případě těchto odpovědí (3) je pozoruhodné vnímání Šmilauerovy tzv. neviditelné krajiny, času a vázanosti jmen na prostor.

V jednom případě došlo i k projekci konotací a pokus o osobitý výklad, který však nelze považovat ani za relevantní nebo univerzální lidovou etymologii: „*Košovák*, mně to vždy evokovalo "*prd'ák*", neboli prudký kopec, do kterého se člověk pořádně zadýchá, zapotí“ (*Košovák* je kopec směrem od Lomnice k její části Košov).

7.3 Jazyková podoba

Všechny předložkové názvy jsme podle potřeby upravili podle kodifikovaného pravopisu. Rozlišujeme, zda je slovo jdoucí po předložce *propriem* (to zapisujeme s velkým písmenem), či *apelativem* (tam ponecháváme písmeno malé).

V případě aktuálně (2023/2024) získaných toponym jsme zaznamenali rozsáhlé množství jejich variant. S těmi jsme se vyrovnali tím způsobem, že jsme (za předpokladu shody s některou z variant) zaznamenali pomístní/místní jméno uvedené na portálu ČÚZK¹⁸ – *Geonames*. Pokud určité pojmenování objektu na tomto portálu chybělo, užili jsme pro účely tabulky variantu jména, která byla v terénním výzkumu zastoupena nejhojněji, a označili ji hvězdičkou. Různé podoby názvu (včetně autentických hovorových či nespisovných) pak uvádíme v komentáři dané tabulky.

7.4 Vývoj *oikonym* a *anoikonym*

Vývoj shromážděných jmen jsme zachytili do tabulky o čtyřech sloupcích označených číslem roku, ve kterém byl daný soupis pořízen. Jeden řádek vždy sleduje pojmenování onymického objektu v proměnách času. Pokud se pojmenování objektu v některém roce nezachytilo/objekt vymizel, je dané políčko na pomyslné vývojové linii vyplněno písmenem X.

V případě, že se jméno místa vztahuje k objektu mimo katastrální území Lomnice nad Popelkou a neexistují o něm data z minulosti (např. na Košově, lomnické části, sběry neprobíhaly), užíváme pro označení tohoto místa v „prázdných“ časových úsecích pomlčku. Nelze totiž sledovat jeho výskyt/podobu. Místa mimo katastr města označujeme horním indexem dle počátečního písmene části města, do které pojmenovaný objekt náleží (x^P , $x^{\dot{Z}}$, x^{ND} , x^{CH} , x^R , x^S).

V dotazníku jsme zkoumali i pasivní znalost některých toponym (pomocí uvedení názvu a zvolení možnosti *znám x neznám*). Výsledky tohoto průzkumu uvádíme pouze v komentáři

---

¹⁸ český úřad zeměměřičský a katastrální

(nikoli tedy v tabulce, tam vycházíme z aktivní znalosti a map) a pouze v případě, že nějakým způsobem mění stav znalosti daného jména – předesíláme, že se tak stalo pouze u 4 onym.

Pokusili jsme se osvětlit i původ většiny toponym, většinou tak činíme v krátké poznámce pod čarou, pouze pokud se k názvu váže zajímavý/obsáhlejší výklad, ponecháváme ho v textu. V případě, že se k nějakému anoikonymu nevyjadřujeme, jde o záměr, je příhodnější se tomuto jménu věnovat v jiné části (např. vysvětlení názvů současné nomenklatury ponecháváme do vlastního soupisu).

Toponyma jsou uvedena v abecedním pořadí – vždy v závislosti na prvním sloupci.

7.5 Značení v tabulkách

Pro přehlednost ještě shrnujeme značení vyskytující se v tabulkách:

X	zcela chybějící název
–	název chybějící kvůli nedostatku dat; v minulosti neproběhl sběr
x ^P	oikonymum z oblasti Ploužnice
x ^{CH}	oikonymum z oblasti Chlumu
x ND	oikonymum z oblasti Nových Dvorů
x ^Z	oikonymum z oblasti Želech
x ^R	oikonymum z oblasti Rváčova
x ^S	oikonymum z oblasti Skuhrova
x ^K	oikonymum z oblasti Košova
*	název chybějící na mapách, žijící ve společnosti

7.6 Agronyma¹⁹

Agronyma, neboli pozemková jména, zde dělíme na dvě části – pole a louky jsme sloučili do jedné skupiny kvůli jejich častým záměnám (z polí se v průběhu let často staly louky a naopak; některé pozemky nelze jednoznačně určit jako pole/louku), pro lesní pozemky pak vyhrajujeme samostatnou kategorii. Pro přehlednost jsme obsáhlou skupinu luk a polí rozdělili do dvou kratších soupisů.

¹⁹ dle Rudolfa Šrámk (Úvod do obecné onomastiky), ale také Jany Pleskalové (POMÍSTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny.*)

7.6.1 Pole a louky I.

1928	1964	1979	2024
Boroví	Boroví	Boroví	X
–	–	–	Čensko ^K
Dlouhé hony	X	V dlouhých honech	X
Dolce	Dolce	X	X
Draha	X	X	X
–	–	–	Drska ^S
Familie u hrušek	Familie u hrušek	Familie u hrušek	X
Farní role	Farní role	Na letišti	Na letišti
Karlovský grunt	Karlovský grunt	X	X
X	X	X	Kasárna
Kordovna	Kordovna/U Kordovny	X	Kordovna / U Kordovny
–	X	–	Kotlík ^K
Krátké hony	X	X	X
–	Křížkovo ^P	–	X
–	–	–	Kopanina ^K
Malá Popelka	Malá Popelka	X	Zadní Popelky
Malá role	X	X	X
Malé rybníčky	Malé rybníčky	X	Pod stadionem
Na Bakulově	Na Bakulově	X	V Popelkách
–	–	–	Na drahách ^S
–	Na chrpku ^P	–	Na chrpku ^P
Na hrobce	Na hrobce	Na hrobce	Hrobka
Na proutku	Na proutku	X	Na Hůrce
Na přidánkách	Na přidánkách	X	Na kopci
Na přívrší	X	X	Babylon
–	–	–	Na příhone ^R
–	–	–	Na šopce ^R
Na vokrouhlici	Na vokrouhlici	X	Popelky
–	Na Táboře ^{CH}	–	Tábor
Nad pazdernou	X	Nad pazdernou	X
Nad prašivkou	X	Nad prašivkou	X
Nad sádkami	Nad sádkami	Nad sádkami	X

Nouzov	X	X	Nouzov
–	Paseky ^{CH}	–	V pasekách ^{CH}
–	Pod Bláhovou ^{CH} lipeckou	–	X
Pod horami	Pod horami	X	Na ostrůvku
–	X	–	Pod rukou ^{CH}
–	Pod vodárnou ^Z	–	X
Horní Popluží	Popluží	Popluží	Popluží
Dolní Popluží	Rybníčky	X	Rybníčky
Přední Popelka	Přední Popelka	X	Zadní Popelky / Zadní Popelka

Na ploše agronym polí a luk od začátku abecedy po písmeno P zaznamenal J. J. Fučík 25 anoikonym, v 60. letech se sepsalo celkem 26 těchto názvů a v současnosti jsme došli k číslu 14. Ve studentské práci z konce 70. let sledujeme pouze 7 uvedených jmen polí a luk.

Tyto výsledky jsou však do určité míry zkreslené, a to především proto, že J. J. Fučík se omezoval pouze na plochu lomnického katastru. V dalších obdobích oproti tomu pracujeme i s přidruženými osadami (místními částmi Lomnice) – Chlumem, Ploužnicí, Želechy a Novými Dvory. Děje se tak zejména z toho důvodu, že dnešní obyvatelé nevědomě zapisovali i toponyma ležící mimo oficiální katastr města. Na přítomnost této skutečnosti však upozorňujeme znakem (–), jak jsme uvedli výše. Dále je poněkud zavádějící, že oba sběry z prostředních období do jisté míry vycházely z Fučíkova místopisu, aniž by ho porovnali se současným stavem.

Některá aktuální pomístní jména se v uživatelské znalosti nenacházela a musela tak být dohledána na portálu *Geonames*.

Velká část polních pojmenování (i ostatních agronym) ve zkoumané oblasti zanikla nikoli např. z důvodu zastavení pozemků, nýbrž kvůli nižší potřebě pozemkové diferenciaci – některá pomístní jména pohltila jiná. Při našem dotázání se na konkrétní lokalitu však respondenti sdělili jméno, tudíž se nejedná vyloženě o zánik onyma, spíše o jeho proměnu.

K tomuto úkazu došlo v následujících případech: jména v okolí potoku *Popelka* se vesměs slila pod označení *Popelky* / *Popelka* / *V Popelkách* (uvedlo 8 respondentů / 3 respondenti / 12 respondentů), či, jak je tomu v případě *Malých Popelek*²⁰ i v případě *Předních*

²⁰ dle ještě nerozvodněného potoka *Popelky*

*Popelek*²¹ proběhla změna v *Zadní Popelky* (10 respondentů). Proměnu můžeme sledovat také u pozemku *Na Bakulově*²² – místo se nyní označuje jako *V Popelkách*; nebo u pozemku *Na vokrouhlici*²³ > *Popelky*.

Dalšími z dominantních jmen (jak se ukáže i ve druhé části tabulky) jsou *Babylon*, *Na Hůrce* a *Rybničky*. Zatímco *Babylonem* se ve starších soupisech označuje vyloženě kopec, jehož pole, lesy a louky pak nesou jiná toponyma, dnes se vše (až na výjimky) označuje souhrnně – název pozemku *Na přívrší*, pramenící právě z jeho polohy na kopci, se tak ztrácí.

Totožný případ zaznamenáváme i u toponyma *Na proutku*²⁴, který se svou polohou na kopci *Hůrka* proměnil v louku *Na hůrce* (1 respondent z generační skupiny C). Název *Dolní Popluží*²⁵, se změnil v rozsáhlé toponymum *Rybničky / Rybníčka / V Rybníčkách* (20 respondentů / 7 respondentů / 5 respondentů).

Celkem dvě toponyma z této tabulky se změnila v závislosti na vzniku nových objektů – letiště a letního stadionu. Pozemky se nyní pomocí předložek usouvztažňují vzhledem k občansky výrazným objektům. *Farní role*²⁶ se po vzniku letiště, vybudovaného mezi lety 1946-1949, přejmenovala na orientačně přínosnější *Na letišti* (6 respondentů), část *Malých rybníčků* nacházející se v těsném okolí sportovního stadionu (otevřeného roku 1951) na místě již zaniklých chovných rybníků, nyní nese název *Pod stadionem* (3 respondenti), části se říká jednoduše pouze *Rybničky / Rybníčka / V Rybníčkách*.

Z neznámých důvodů, zřejmě kvůli vizuální podobnosti, změnila louka ležící na kopci *Babylon* svůj název z toponyma *Pod horami*²⁷ na název *Na ostrůvku* (pouze *Geonames*), případně *Ostrůvky* (5 respondentů). Jedná se totiž o parcelu (ostrov) mezi lesy, mimo to na ní v trsech (ostrůvcích) vyrůstají uskupení keřů a stromů.

---

²¹ dle polohy

²² dle čedičových bakulí (hrudek)

²³ dle okrouhlého tvaru – s lidovým protetickým v

²⁴ podle úzkého tvaru

²⁵ dle SSČ se poplužím v dřívějších dobách nazýval dvůr nebo statek, při němž byly jen pole a louky, nikoliv les, nebo stará polní míra označující tolik půdy, kolik mohlo být vzděláno spřežením dvou volů (asi 15 jiter)

²⁶ pole patřící faře

²⁷ kvůli výhledu na Krkonoše

Horní Popluží se kvůli zániku *Dolního Popluží* nyní nazývá bez přívlastku, který již k diferenciaci není potřeba (pouze na *Geonames*), dříve funkční označení *Na přidánkách*²⁸ se proměnilo za orientačně přínosnější *Na kopci* (pouze *Geonames*).

V naprosto nezměněné podobě jména i určení lokality se od roku 1928 do současnosti dochovala pouze dvě agronyma, a to *Nouzov* (1 respondent generační skupiny B) a *Kordovna*. Jméno *Kordovny*, odvozené od bývalého majitele Kordy, dále žije i v uživatelské znalosti. Zaznamenali jsme ho v každé z generací a to celkem v 11 případech a třech variantách: *Kordovna*, *U Kordovny*, *Pod Kordovnou* (3 respondenti / 7 respondentů / 1 respondent). Ač by mohlo vzniknout podezření, že užitím předložkového názvu se lokalita mění, není tomu tak – ověřili jsme, že všichni z dotazovaných mají na mysli jedno místo. V přesvědčení nás utvrdil i fakt, že i v průzkumu z roku 1964 existují obě varianty pro jeden onymický objekt. Podobné následující případy jsme prověřovali stejným způsobem, tudíž se vždy podloženě jedná o totožnou lokalitu. Z druhého období se zachovalo ještě jméno – *Na chrpku*²⁹ (pouze na portálu *Geonames*).

S drobnou změnou, pouze předložkovou (zrušení předložky *na*), se z minulosti propjala jména dvě – *Hrobka* (26 respondentů) a *Tábor* (2 respondenti), v případě *Pasek* naopak došlo k opačnému procesu > *V pasekách* (pouze *Geonames*).

Ani do roku 1964 nezůstala (v žádných proměnách) zachována celkem tři jména: *Draha*, *Krátké hony* a *Malé role*, všechna tato toponyma znamenají zastaralá označení polí. Pravděpodobně již nebylo potřeba daná pole dále individualizovat, což je pro modernější dobu příznačné.

Do novějších období, avšak nikoli do současnosti, se zachovalo *Borovi*³⁰, *Familie u hrušek*³¹, dále agronyma pojmenovaná dle umístění: *Nad Sádkami*³² a *Dolce*³³.

U tří onym si nejsme jistí jejich skutečným užitím v období 1979 – v soupise z předchozího období (1964) totiž chybí a autor – student přiznaně vychází z historického místopisu. Ve svém vlastním soupisu navíc kromě jména neuvádí žádné bližší informace. Je

---

²⁸ přidánky – úzká pole přidaná občanům od vrchnosti

²⁹ dle výskytu chrp

³⁰ dle borového, případně borovicového, porostu

³¹ Familie = panské rozdělení pozemků rodinám + dle polohy (v blízkosti hrušek)

³² Dle polohy vůči rybníku, kde se pěstovaly ryby (sádky)

³³ Dle polohy na dolním okraji katastru

tak možné, že tato jména: *Nad Pazdernou*³⁴, *Nad Prašivkou*³⁵, *V Dlouhých honech*³⁶ pouze přepsal a reálně se ve druhé polovině 20. století již neužívala, ani nedržela v povědomí.

Vyčlenila se také další skupina toponym, jejichž vývoj je nejasný, a to jména mimo lomnický katastr, která v roce 1924 ani v roce 1979 nemohla být zachycena: *Křížkovo*³⁷, *Pod Bláhovou lipeckou*³⁸, a *Pod vodárnou*³⁹.

Z důvodu zastavení patrně zaniklo pouze jedno pomístní jméno, a to *Karlovský grunt*⁴⁰, který se dnes nachází poblíž centra města.

Jména, která v minulosti nebyla zachycena ani v jiných variantách, jsou toponyma: *Pod rukou* (1 respondent z generační skupiny A), *Kasárna* (pouze *Geonames*), *Kotlík* (pouze *Geonames*, nedeminutivní variantu *Kotel* uvádí 1 respondent generační skupiny A), *Kopanina* (pouze *Geonames*), *Na drahách* (pouze *Geonames*), *Na příhoně* (variantu *Na příhonu* uvádí 1 respondent generační skupiny B) a *Na šopce* (pouze *Geonames*).

7.6.2 Pole a louky II.

Sopikov / Špitálská pole	Sopikov / Špitálská pole	X	Sopikov
Šimovna	Šimovna	X	Šimovna*
–	X	–	U boroví ^{CH}
U javora	U javora	X	U třešinky
U obor	U obor	X	U Obory
U panských stodol	U panských stodol	U panských stodol	U panských stodol*
U pískového palouku	U pískového palouku	U pískového palouku	Písky
U Popelky	U Popelky	X	X
U rybníček	U rybníček	X	U rybníčků
–	U skalice ^{CH}	–	Ve skalici ^{CH}

³⁴ dle polohy vůči pazderně, stavení, kde se dříve zpracovával len nebo konopí; zanedbaná chalupa, chatrč (SSČ)

³⁵ význam nejasný, prašivka: 1) nejedlá houba/nejedlé houby 2) objekt související s prašivinou 3) objekt související s prachem

³⁶ viz výše

³⁷ dle majitele pole Křížka – bývalý nejmajetnější hospodář

³⁸ pole pod lípou bývalého hospodáře Bláhy

³⁹ dle polohy vůči vodárně

⁴⁰ grunt = pozemek/hospodářské stavení, v tomto případě se dle mapy a popisu přikláníme k významu pozemku. Pozemek náležel k lomnické čtvrti Karlov

–	U skautovny ^{CH}	–	X
–	U slepičárny ^Z	–	X
U šraňkového palouku	U šraňkového palouku	X	Písky
U topolu	U topolu	U topolu	X
–	V dolích ^{CH}	–	V dolích ^{CH}
V končinách	V končinách	V končinách	X
–	Ve stoličkách ND	–	Ve stoličkách ND
U ohrady	U ohrady	X	Za kravínem
V koutě	V koutě/V dolinci	X	Za traktorkou*
V oupadě	V oupadě	X	Korej
X	X	X	V rokli
–	V seči ^{CH}	–	X
–	V úžinách ^{CH}	–	V úžinách ^{CH}
Ve zdolci	Ve zdolci	X	U třesinky
Velké rybníčky	Velké rybníčky	X	Rybníčky
X	Prutník	X	Na Chocholece*
Za Hradčany	Za Hradčany	X	Za stadionem*
–	–	–	Zákoutí ^S
–	Za Křížovou ^{CH} cestou/Prokšovy pole	–	X
–	Zajícovo ^P	–	X
Zadní Popelka	Zadní Popelka	X	Zadní Popelky/Zadní Popelka

V naší druhé části uvádíme zbylá sebraná pomístní jména polí a luk. Případná interpretační rizika a relativnosti uvádíme v kapitole 7.6.1. Pole a louky I.

Co se týče pomístních jmen od písmene S do konce abecedy, v místopisu z roku 1924 se nachází 19 toponym, v soupise z roku 1964 celkem 27 toponym, studentská práce z roku 1979 jich čítá 6 a aktuálně jsme zaznamenali 22 agronym.

Zapsaná lomnická jména polí a luk tedy čítají v roce 1924 v souhrnu 44, v roce 1964 celkem 50, roku 1979 celkem 13 a současně (2024) celkem 53 těchto jmen.

Pod současným názvem *Písky* (3 respondenti) se ztratily dva názvy z této části soupisu: relativně dlouho přetrvávající (všechna tři předcházející období) pojmenování *U pískového*

*palouku*⁴¹ a toponymum *U šraňkového palouku*⁴². *Velké Rybníčky*, kdysi sousedící s *Malými rybníčky*, se slily pouze pod jeden název bez přívlastků: *Rybníčky* (varianty, respondenti a význam viz výše). Pole *Ve zdolci*⁴³ změnilo svůj název na základě blízkosti k charakteristickému místu – *Třešince* (o té níže), na výstižnější *U Třešinky*. Dále se kvůli své poloze proměnilo toponymum *Prutník*⁴⁴ náležící louce přiléhající k vyvýšenině *Chocholka*. Nyní se objekty, které zde leží, z velké části nazývají bez rozdílu *Na Chocholce*.

Toponymum *V koutě / V dolinci*⁴⁵ přináleží k pozemku ležícím za STS, strojní a traktorovou stanicí, lidově řečenou *Traktorkou*, založenou v roce 1960. Z toho důvodu v průběhu let pojalo území název *Za traktorkou* (8 respondentů). Podobné je to s pozemkem se jménem *U ohrady*, kterému se po výstavbě kravínu začalo říkat *Za kravínem* (3 respondenti)

Pole dříve nazývané *V oupadě*⁴⁶ nese kvůli svému těsnému sousedství s nově vzniklou čtvrtí, pojmenovanou *Korej*, její název.

Jedna z lomnických čtvrtí, o které se rozešíme ještě později, se v jedné své starší variantě nazývá *Hradčany*. Pozemky, které leží za nimi, se do výstavby již zmíněného letního stadionu nazývaly jednoduše *Za Hradčany*, následně se mezi obyvateli vžilo toponymum *Za stadionem* (7 respondentů).

Poměrně pozoruhodná je změna pomístního jména *U javora* na pomístní jméno *U třešinky* (4 respondenti). Oba názvy se odvíjejí od polohy vůči stromu, který na daném místě roste/roste. Se zasazením jiného druhu stromu se naprosto přirozeně proměnilo i toponymum.

Vyloženě bez změny se od nejstaršího sledovaného období až do současnosti zachovala 4 toponyma: *Sopikov* (současně 2 respondenti, 1 respondent generační skupiny C uvádí variantu *Soptikov*), *Šimovna* (uvádí 1 respondent nejstarší generace), *U panských stodol* (3 respondenti) a *Zadní Popelka* (viz výše). Nutno říci, že v případě pomístního jména *U panských stodol* se nejedná přímo o aktivně užívané jméno, spíše o veřejně známou zajímavost (např. hádanky typu: „Víte, kde se říkalo U panských stodol?“).

---

⁴¹ dle polohy k palouku suché a písčité půdy

⁴² dle polohy k pozemku, pravděpodobně oplocenému

⁴³ dle polohy v dolině

⁴⁴ dle tvaru (úzký, protáhlý)

⁴⁵ dle polohy (v koutě, v údolí)

⁴⁶ dle polohy (svažující se terén)

Dochovaly se i dva názvy, o nichž je zmínka jen v soupisu z roku 1964: *V dolích*⁴⁷ a *V úžinách*⁴⁸ (obojí pouze na *Geonames*).

Předložkové změny zaznamenala anoikonyma *U flusárny* > *Na flusárně* a *U skalice* > *Ve skalici* – (již nemusí být jen v blízkosti [u], stává se součástí lokality vymezené konkrétním [i zaniklým] objektem). Pole *U flusárny* je dnes zastavěno, ale přesto se název ve společnosti udržel; změny morfologické můžeme sledovat v případě toponyma *U obor* > *U Obory* – souvisí se zrušením členění obory na více obor, nebo v případě toponyma *U rybníček* > *U rybníčků*, kde mizí lidová výslovnost.

V Nových Dvorech se dochovává pozemkové jméno *Ve stoličkách* (pouze *Geonames*).

V případě toponym zanesených do této tabulky sledujeme zánik 8 z nich, z toho čtyři je možné sledovat ve více než jednom (1964) období: *U Popelky*⁴⁹, *U topolu* – místo se údajně jmenuje podle stromu, pod kterým byli zakopáni Šlechtovi koně, jež kolem roku 1850 otrávil pohodný Žižka. Ve výzkumu pasivní znalosti toto onymum uvedli 2 respondenti z 90. Třetím je anoikonymum *V končinách*⁵⁰, posledním agronymum *Špitálská pole*, varianta názvu *Sopikov*, který nakonec převládl.

V roce 1964 se daří zachytit tato agronyma: *U skautovny*, podle boudy v lese na Táboře, ve které se za 1. republiky scházeli skauti, *U slepičárny*⁵¹, *V seči*, podle bitvy, která se zde údajně odehrála za třicetileté války (roku 1928 se na místě našly zbraně, např. hroty na šípy), a dále *Za křížovou cestou/Prokšovy pole*⁵² a *Zajícovo*⁵³.

Pozemková jména z této části tabulky, které starší soupisy nereflektují, jsou: *U boroví* (pouze *Geonames*), *V rokli* (pouze *Geonames*) a *Zákoutí* (pouze *Geonames*).

7.6.3 Lesy

1928	1964	1979	2024
Holubečnick/Holubník	Holubečnick/Holubník	X	Holubečnick
Farní les	X	X	Holubečnick
Les tábořského kostela	Obora	X	Obora

⁴⁷ dle polohy (v dolině)

⁴⁸ dle úzkého tvaru

⁴⁹ dle polohy (poblíž potoku Popelka)

⁵⁰ dle polohy (na konci katastru, daleko od města)

⁵¹ dle polohy (v blízkosti slepičárny)

⁵² dle polohy/majitele Prokše

⁵³ dle majitele Zajíce

Malá Obora	Malá Obora	X	Obora
Na horkách	Na horkách	X	Hájnice
Na Chocholce	Na Chocholce	X	Na Chocholce*
–	–	–	Na prachovně ^Z
Na stráni	Na stráni	X	Na stráni
–	Na Vávrově stráni ^{CH}	–	U Tábora ^{CH}
Obecní les	X	X	Holubečnick
Obora	Obora	Obora	Obora
Panský les	X	X	X
Pod horami	Pod horami	X	Babylon
–	–	–	U hlavaté skály ^R
Špitálský les	Špitálský les	X	V údolí
–	–	–	V loupežníku ^R
V Popelkách	V Popelkách	X	V Popelkách

Až na jednu výjimku (rok 1979 – zaznamenáno pouze 1 toponymum), byl počet sebraných anoikonym lesů víceméně konstantní – úbytek se pohyboval v řádu nízkých jednotek a opět ho nezapříčinila zástavba, nýbrž nižší potřeba diferenciacie a slučování jednotlivých pozemků dříve různě pojmenovaných pod jeden název. Opakují se také již dříve zmíněné překážky exaktního srovnání vývoje užívání pomístních jmen, které je třeba při dalším výzkumu zohlednit. Historický místopis J. J. Fučíka uvádí 13 toponym lesů, soupis B. Kozáka z roku 1964 uvádí 10 těchto anoikonym, ročníková práce z roku 1979 tedy zmíněné 1 pomístní jméno a na přelomu let 2023/2024 jsme zaznamenali celkem 15 lesních jmen.

Co se týče rozpínajících se jmen lesů, registrujeme čtyři. Na hranici Lomnického a Želešského katastru leží rozlehlý les *Holubečnick* (podle *Geonames* aktuální varianta. V našem výzkumu se nevyskytoval) či *Holubník*. Pod jeho název se řadí i přilehlé, dříve samostatné, lesní pozemky *Farní les*⁵⁴ a *Obecní les*⁵⁵. Ty se ovšem pod vlastním názvem nevyskytovaly již v roce 1964.

Dalším takovým jménem je *Obora*, pravděpodobně nejznámější les a rekreační zóna v Lomnici nad Popelkou. Kdysi se název vztahoval pouze na prostor bývalé rohanské obory okolo *Oborského rybníka*, dnes zahrnuje přibližně polovinu všech dříve individualizovaných

⁵⁴ přináležel fáře

⁵⁵ přináležel obci

lesních pozemků jižně od města (okraj lomnického, většina chlumského katastru – zejména části pod *Táborem*), včetně bývalého *Lesu tábořského kostela*⁵⁶ či *Malé Obory*⁵⁷. Druhým dominantním názvem těchto jižních lesů je název *U Tábora* (pouze na *Geonames*, ale pravděpodobně proto, že toto označení není vnímáno přímo jako název. Běžně se totiž mezi lidmi používá), na který se změnilo i pojmenování *Na Vávrově stráni*⁵⁸.

Oblast *Pod horami*, o které jsme se zmiňovali již v předchozí kapitole, se užívala jak pro pole, tak pro les, který se na vrchu *Babylon* nachází. Stejně jako pole, i les se dnes označuje jako *Babylon*.

Pravděpodobně kvůli zániku špitálu i jeho vlastnictví lesů a polí se pro obyvatele stalo praktičtější označovat bývalý *Špitálský les* dle jeho polohy *V údolí* (pouze na *Geonames*, respondenti uváděli deminutiva *Údoličko* – 1 respondent z věkové skupiny B a *V Údolíčku* – 1 respondent věkové skupiny C). Důvod proměny pomístního jména *Na horkách*⁵⁹ ve jméno *Hájnice* není úplně jasné. Jelikož jsme se o *Hájnici* dozvěděli od respondentky nejstarší generace, která ho údajně užívala v mládí, pracujeme s myšlenkou, že měl konkrétní les dvojitě pojmenování. Dnes se lesu však říká dle jeho polohy spíše *U třešinky*.

Od nejstarší sledované doby po dobu současnou se ve třech obdobích (kromě období 1979) zachovala tři lesní agronyma: *Na Chocholce* (2 respondenti), *Na stráni* (3 respondenti) a *V Popelkách*. Podoba zůstala lexikálně i jazykově nezměněná, pouze u pomístního jména *V Popelkách* sledujeme i zastoupení varianty *Popelky* (*V Popelkách* uvedlo 12 respondentů, *Popelky* 5 respondentů). Všechny soupisy pak zahrnovaly pomístní jméno *Obora* (v užším vyhranění rohanské obory. V našem výzkumu uvedlo jméno 38 respondentů).

Úplně vymizelo pouze jméno *Panský les*, a to již před rokem 1964. Výklad je zde nasnadě – les patřil panstvu.

Jako nově sebraná jména uvádíme jména *V loupežníku* (pouze *Geonames*, ovšem 3 respondenti uvádějí variantu *Loupežník*), *Na prachovně* (pouze *Geonames*) a *U hlavaté skály* (pouze *Geonames*).

7.7 Oronyma

1928	1964	1979	2024
------	------	------	------

⁵⁶ dle příslušnosti tábořskému kostelu

⁵⁷ dle velikosti oproti Oboře

⁵⁸ dle bývalého majitele Vávry

⁵⁹ dle polohy (nahore)

Chocholka	Chocholka	X	Chocholka
Babylon	Babylon	X	Babylon
Hrádka	Hrádka	X	Hrádka
Hrobka	Hrobka	X	Hrobka
Láň	Láň	X	Láň
Na medýnku	Na medýnku	X	Hůrka
X	X	X	Košovák
Na bubnu	Na bubnu	X	Buben / Na bubnu
Na horách	Na horách	X	Babylon
Na hrádkách	Na hrádkách / Babylon	X	Na hrádkách / Babylon
Na kříbech	Na kříbech	Na kříbech	Na hrobce / Hrobka
Na ohradě	Na ohradě	X	Draha
Na pískách	Na pískách	Na pískách	Písky
–	Na stráni ^P	–	Stráň ^P
–	Nad kapličkou ^P	–	X
X	X	X	Pohodář*
X	X	X	Rubešák*
Návrší u Šimovny	Šimovna	X	X
–	Tábor ^{CH}	–	Tábor ^{CH}
U jeřábu	U jeřábu	X	U jeřábu
X	X	X	Lomnicko
X	X	X	U skoku*
X	X	X	U trafa ^{K*}
X	X	X	U vodárny*
Vrcha	Vrcha	X	X
X	Zaječák ^Z	X	Zaječák ^Z

Ačkoliv portál *Geonames* mnohé z těchto míst do vertikálního krajinného členění nespádají, klasifikujeme je tak. Při tomto určení totiž vycházíme především ze starších soupisů (které jména právě jako oronyma vedou) a z vlastní znalosti terénu.

V soupise z roku 1924 nacházíme 13 jmen vrcholů, v soupisu o 40 let starším a bohatším i o názvy ostatních zkoumaných městských částí 17 těchto jmen, ročníková práce ze 70. let čítá 2 oronyma a v současné době jsme jich zaznamenali 20.

Součástí pojmenování *Babylon* se stal hřeben dříve jmenovaný *Na horách*⁶⁰, táhnoucí se po kopci. *Na medýnku*⁶¹ se ztratilo pod názvem *Hůrka* (13 respondentů), kterým se označuje svah sklánějící se ke Stružinci. Ve výzkumu pasivní znalosti si však *Na medýnku* vybavili 3 respondenti.

Hony *Na kříbech*⁶², ležící na vyvýšenině *Hrobka* se dnes od *Hrobky* neodlišují a tak převzaly její jméno.

Celkem 8 oronym se zachovalo, s výjimkou 70. let, ve všech sledovaných období v nezměněné podobě názvu i objektu: *Chocholka* (6 respondentů), *Babylon* (39 respondentů, varianta *Babák* pak 22 respondentů), *Hrádka* (6 respondentů), *Hrobka* (26 respondentů), *Láň* (24 respondentů), *Na Bubnu* (pouze *Geonames*, varianta *Buben* 2 respondenti), *Na Hrádkách* (pouze *Geonames*) a *U jeřábu* (4 respondenti). Jen drobné změny pak sledujeme u oronyma *Na pískách* > nyní *Písky* (2 respondenti). Zde musíme upozornit, že ve výzkumu pasivní znalosti svou znalost jména *Na pískách* uvedli 4 respondenti z 88.

Ve dvou obdobích (1964 a 2024) se objevují oronyma *Tábor* (12 respondentů) a *Zaječák* (3 respondenti), s předložkovou změnou totožnou se změnou u jména *Na pískách* se setkáváme v případě pomístního jména *Na stráni* > *Stráň* (2 respondenti).

K lexikální změně v názvu došlo v jednom případě: *U ohrady*⁶³ se z neznámých důvodů nově nazývá jako *Draha* (1 respondent skupiny A).

Zcela zanikla jména *Vrcha*⁶⁴, *Šimovna*⁶⁵ a *Nad kapličkou*⁶⁶. *Vrcha* sousedí s *Hrobkou*, tudíž občas se tak označují, ale spíše se dnes vnímají jako bezejmenné pozemky. Je možné, že *Nad kapličkou* se současně nevnímá jako proprium, nýbrž jako apelativum, a proto ho respondenti do dotazníků nezanesli.

Silně zastoupeny jsou zde nově vytvořená jména. Pomocí přípony *-ák* vznikla pojmenování kopců *Košovák* (směrem na Košov, 12 respondentů) a *Rubešák* (bývalého farníka Rubeše, 3 respondenti). Přeneseným názvem se označuje kopec *Pohodář* (3 respondenti). Další pomístní jména: *U vodárny* (6 respondentů), *U trafa* (5 respondentů, varianta *U transformátoru*

---

⁶⁰ dle polohy

⁶¹ vysvětlení chybí, můžeme se domnívat, že se název odvíjí od medu (včelná louka) či od trávovité rostliny medyněk

⁶² připomínající koňské hřbety

⁶³ dle polohy (v blízkosti ohrady)

⁶⁴ dle polohy (na vrchu)

⁶⁵ dle majitele pozemku

⁶⁶ dle polohy

2 respondenti) a *U skoku* (1 respondent generační skupiny C) se vztahují svou polohou k výraznému (i bývalému, v případě *U Skoku*) objektu v krajině. Oronymum *Lomnicko*, jako ho uvádí portál *Geonames*, se v průzkumu nevyskytovalo, danému kopci se říká spíše *Šibeničák* (14 respondentů) nebo *Šibeniční vrch* (8 respondentů).

7.8 Hydronyma

1928	1964	1979	2024
–	X	–	Křížovka
X	X	X	Jezírko
–	X	–	Jezírko pod Táborem
X	X	X	Lesní rybník
–	Lesní studánka	–	X
Malý oborský rybník	Malý oborský rybník	X	X
Nepokoj	Nepokoj	X	Nepokoj
Oborský potok	Oborský potok	X	Oborský potok
Velký oborský rybník	Velký oborský rybník	X	Oborský rybník
Popelka	Popelka	X	Popelka
–	Skalice / Ve Skalici	–	X
Starolomnický rybník	Starolomnický rybník / Matoušák	Matoušák	Matouš
–	X	–	U Allainovy věže
Zámecký rybník	Zámecký rybník	X	X
X	–	–	Želešský potok

V roce 1928 bylo pouze v katastru města Lomnice nad Popelkou zaznamenáno 7 jmen vodních objektů, v roce 1979 pak jediné jméno tohoto druhu. V letech 1964 a 2023/2024 jsme měli k dispozici i materiály z okolí (tedy lomnických městských částí): starší období uvádí 9 hydronym, novější 10 těchto onym. Jelikož oddíl hydronym není příliš obsáhlý, nevyžaduje zde speciálního členění a okomentujeme ho bez podkapitol.

V podstatě jedinou změnu sledujeme u *Starolomnického rybníka*⁶⁷, který měl již v roce 1964 variantu *Matoušák*, jež následně převládla. Portál *Geonames* daný rybník jmenuje *Matouš*, nicméně náš výzkum prokázal, že se častěji využívá varianta *Matoušák* (52

⁶⁷ dle polohy (ve Staré Lomnici)

respondentů, oproti tomu *Matouš* – 2 respondenti). Změna zde proběhla z důvodu změny vlastníka.

Potoky *Popelka*, *Nepokoj* a *Oborský rybník* zůstávají v uživatelské znalosti beze změny (15 respondentů, 3 respondenti a 2 respondenti), *Oborský rybník* pouze ztratil upřesnění *Velký*, patrně kvůli zániku *Malého oborského rybníka*, ze kterého se stalo umělé koupaliště (nebylo třeba rozlišovat *Velký* a *Malý rybník*).

Společně se zánikem *Zámeckého rybníku*⁶⁸ nebo také *Pivovarského rybníku*⁶⁹ zaniklo na konci 60. let i jeho jméno. Hydronymum se ztratilo o to rychleji, že se na místo rybníku vybuďovalo autobusové nádraží, tudíž výrazný a denně užívaný orientační bod. *Lesní studánku*⁷⁰ a *Skalici / Ve skalici*⁷¹ zaznamenáváme pouze v soupise z 60. let, *Malý oborský rybník*⁷² v prvních dvou obdobích.

Nově evidujeme hydronyma *Křížovka* (3 respondenti), *Jezírko* (1 respondent generální skupiny A), *Jezírko pod Tábořem* (5 respondentů), *Lesní rybník* (pouze Geonames), *U Allainovy věže* (pouze Geonames) a *Želešský potok* (pouze Geonames), o kterém sice např. J. J. Fučík psal, ale pouze jako o bezejmenné říčce tekoucí z Želech.

7.9 Hodonyma

Hodonymy máme na mysli jména cest a silnic, nikoliv pojmenování ulic.

1928	1964	1979	2024
Bělská cesta	Bělská cesta	X	X
–	Červená cesta ^Z	–	X
X	X	X	Cermanova cesta*
X	X	X	Dálnice/U kravína*
Dvorská cesta	Dvorská cesta	X	X
–	Dvorská pěšina ND	–	X
–	Křížová cesta ^{CH}	–	Křížovka
–	X	–	Kozinec
X	Průhon	X	X
Skuhrovská cesta	Skuhrovská cesta	X	X

⁶⁸ dle polohy (pod zámekem)

⁶⁹ sloužil pivovaru, zásoboval ho ledem

⁷⁰ studna umístěná v lese

⁷¹ dle vody pramenící ze skály

⁷² dle velikosti a polohy (v Oboře)

Drážka	Drážka	X	X
Horská cesta	Horská cesta	X	X
Jičínská silnice	X	X	X
Libštátská silnice	X	X	X
–	Na návsi ^Z	–	X
–	Na zelinkách / Zelinka ^Z	–	X
Novoveská silnice	X	X	X
Pražská cesta	Pražská cesta	X	X
Rváčovská silnice	X	X	X
Semilská silnice	X	X	X
Stará jičínská silnice	Stará jičínská silnice	X	X
Stará libštátská cesta	Stará libštátská cesta	X	X
Novoveská cesta	Stará novoveská cesta	X	Na hrobce
X	X	X	U zvířátek*
Táborská cesta	Táborská cesta	X	X
Tvarůžková cesta	Tvarůžková cesta	X	X
–	Vrchová cesta ^Z	–	X
Železnická silnice	X	X	X

J. J. Fučík zanesl do Historického místopisu 18 hodonym, sběry z 60. let, mapující i přilehlé osady a vísky, se dostaly také k číslu 18. V 70. letech nezaznamenáváme ani jedno hodonymum a v současnosti pracujeme s 5 hodonymy – většina hodonym zanikla.

K vývoji dochází pouze u dřívější *Staré novoveské cesty*, která změnila svůj název nejprve z *Novoveské cesty* na *Starou novoveskou cestu* a následně vyměnila motivaci směrovou (do Nové Vsi) za jednoduše lokační *Na Hrobce* (cesta vede přes *Hrobku*, 2 respondenti).

Zachovalo se jedno jméno cesty v univerbizované podobě: *Křížová cesta* > *Křížovka* (univerbizace pomocí sufixu *-ka*; 11 respondentů), což nejspíše souvisí s pomníky zobrazujícími Ježíšovo zmrtvýchvstání, podél kterých cesta vede, a ke kterým se název také vztahuje.

První dvě období kopírují deset názvů: *Bělská cesta*, *Dvorská cesta*, *Skuhrovská cesta*, *Drážka*⁷³, *Horská cesta*, *Pražská cesta*, *Stará jičínská silnice*, *Stará libštátská cesta*, *Táborská*

⁷³ tj. malá dráha

cesta a Tvarůžková cesta⁷⁴, které později mizí. Až na výjimky, vysvětlené v poznámkách pod čarou, označují tyto cesty směr, kterým vedly (většinou podle města, jež na cestě leželo).

Pouze v nejstarším soupisu se objevují názvy *Jičínská silnice*, *Libštátská silnice*, *Novoveská silnice*, *Rváčovská silnice*, *Semilská silnice* a *Želešská silnice* – všechny také dle směru, kterým cesty vedly.

Pouze období 1964 zachycuje zejména hodonyma mimo katastr: *Vrchová cesta*⁷⁵, *Na zelinkách / Zelinka*⁷⁶, *Na návsi*⁷⁷, *Červená cesta*⁷⁸ a *Dvorská pěšina*, v katastru pak jeden název – *Průhon*⁷⁹.

Ze současných pomístních jmen cest, které jsme ještě nezmínily, jmenujeme *U zvířátek* (1 respondent skupiny A), *U kravína / Dálnice* (8 respondentů / 3 respondenti), *Kozinec* (1 respondent nejstarší generační skupiny) a *Cermanova cesta* (4 respondenti).

7.10 Jiné objekty v krajině

1928	1964	1979	2024
X	Lovčí zámek	X	Lovecký zámek*
Mařasův kříž	Mařasův kříž	X	X
Mařasův křížek	Mařasův křížek	X	X
–	U Karlíčka ^{CH}	X	U Karlíčka* ^{CH}
U spravedlnosti	U spravedlnosti / U křížku	U spravedlnosti	U křížku
U tří svatých	U tří svatých	U tří svatých	U tří svatých*
–	Alleinova věž / U věže/Alajnovka ^{CH}	–	Allainova věž ^{CH}
–	X	–	Allainův kříž ^{CH}
–	X	–	Tichánkova rozhledna ^{CH}
X	X	X	Třešinka*
X	X	X	Můstky/Můstka
X	X	X	U Vodárny*

⁷⁴ osadníci z Bryndova tudy přinášeli tvarůžky

⁷⁵ dle polohy

⁷⁶ podél cesty se vyskytovalo mnoho zeleně

⁷⁷ označení pro rozcestí dvou hlavních cest ve vsi

⁷⁸ dle její načervenalé půdy

⁷⁹ po cestě se hnával dobytek (takové cestě se říkávalo Průhon)

X	X	X	Smetanova vyhlídka ^R
---	---	---	---------------------------------

Roku 1928 se v této kategorii objevují 4 jména, další období toto číslo navyšuje na 7, v roce 1979 jsou zapsána 2 a nejvíce těchto pojmenování registrujeme v dnešní době – 11. Jiné objekty v krajině Lomnicka můžeme víceméně pomyslně rozdělit na vyhlídky/rozhledny a kříže.

Všechna období zachovávají jména *U tří svatých* (kříž, 2 respondenti. Občas *U urnového háje* – 3 respondenti) a *U spravedlnosti* (vyhlídka, na mapách převládá označení *U křížku* – 10 respondentů, ve společnosti ale i *U spravedlnosti* – 6 respondentů), pouze první dvě období sledují pojmenování *Mařasův kříž* (který však ve výzkumu pasivní znalosti uvedlo 10 respondentů z 82) a *Mařasův křížek*. Ač by se mohlo zdát, že názvy těchto křížů mají stejnou motivaci, není tomu tak. *Mařasův kříž* byl postaven z neznámých důvodů nákladem manželů Mařasových roku 1857. Jelikož však stojí na rozcestí ke kopci *Tábor*, domníváme se, že byl dalším bodem na poutní cestě ke *Křížové cestě* nebo kostelu. Oproti tomu se *Mařasův křížek* nazývá podle své polohy u *Mařasovy role*. Tu jsme v žádném soupise nezaznamenali (měla by se však nacházet patrně na hranici s novoveským katastrem), tudíž se patrně nejednalo o proprium. Křížek zde byl vystavěn v 19. století na památku umrzlého člověka.

Dvě toponyma se objevují ve druhém a čtvrtém sledovaném období: *U Karlička* (kříž, 1 respondent skupiny C) a *Allainova / Alleinova věž* (zápis tohoto jména je pro obyvatele komplikovaný, nejčastěji se objevuje fonetická varianta *Alajnovka* – 5 respondentů či varianta *Alainovka* – 11 respondentů).

Následují aktuální názvy: *Allainův kříž* (6 respondentů), *Tichánkova rozhledna* (8 respondentů), *Třešinka* (strom, 52 respondentů), *Můstky / Můstka / Na můstkách* (skokanské můstky + rozhledna; 25 respondentů / 5 respondentů / 3 respondenti), *U vodárny* (5 respondentů) a *Smetanova vyhlídka / Smetanovka / Smetánka* (3 respondenti / 5 respondentů / 3 respondenti).

7.11 Místní jména a urbanonyma

1928	1964	1979	2024
X	X	X	Arboretum/Lesácký park*
X	X	X	Babák*
Betlém	X	X	Betlém
Brousilův hostinec	X	X	X

X	X	X	Cermaňák/Staré hřiště*
X	X	X	Čokoládovny*
X	X	X	Domeček*
Horákova vila	X	X	Bártova vila*
Hoření Lomnice	X	X	Horní Lomnice/Hoření Lomnice
X	X	X	Hornychova vila*
Hostinec U Konička	X	X	X
Hotel Doležal	X	X	Tržnice/Zahrádka
X	X	X	Hrubý dům*
X	X	X	Chudobinec*
Karlovy	X	X	Karlovy
X	X	X	Knedlíkárna*
X	X	X	Křížova vila*
X	X	X	Lesárna*
Letná	X	X	Letná
Malá Strana	X	X	Račana
X	X	X	Masarykova čtvrť *
X	X	X	Mastného vila*
X	X	X	Mizerák *
X	X	X	Morcinov
X	X	X	Na faře*
X	X	X	Na Koreji
X	X	X	Na Olympu
X	X	X	Na plácku
Račana	X	X	Račany
Sýkorova továrna	X	X	Technolen*/Nánosovka*
Šlechtova továrna	X	X	Technolen*
X	X	X	Na stopce*
X	X	X	Na výsluní*
X	X	X	Nové hřiště*
Nové město	X	X	Nové město
X	X	X	Ouřad'ák*
X	X	X	Patnáctka*
X	X	X	Pivovar*

X	X	X	Pod Hrází
X	X	X	Pod viaduktem
X	X	X	Podměstí
X	X	X	Rokáč*
X	X	X	Rváček*
X	X	X	Saigon*
X	X	X	Sběrnák*
X	X	X	Skučková vila*
X	X	X	Smradlavá ulička*
X	X	X	Stakorák*
Stará Lomnice	X	X	Stará Lomnice
X	X	X	Svobodárna*
X	X	X	Školní náměstí
X	X	X	Šlechtův dům*
Masného továrna	X	X	Továrna Mastných / Člunkárna* –
Morcinov	X	X	Morcinov
X	X	X	Traktorka*
X	X	X	Tyršův park
X	X	X	Bramborárna*
X	X	X	Géčko*
X	X	X	U zlatého letounu *
V Popelkách	X	X	V Popelkách
Větrov	X	X	Větrov
Záměstí	X	X	Záměstí
X	X	X	Za sokolovnou*
X	X	X	Živňák*
Žižkov (žertovně Na Trhanově)	X	X	Žižkov

Vývoj místních jmen a urbanonym bohužel nemůžeme pozorovat podrobněji, porovnáváme data pouze z nejstarších a nejnovějších sledovaných dob. Na počátku 20. století soupis uvádí 23 oikonym, aktuálně jich zaznamenáváme 68. Pracujeme také s živými jmény.

Do současnosti přejímáme názvy čtvrtí. Většina z nich je užívána jako oficiální název čtvrti (pro srovnání podobně jako např. *Vinohrady*, *Spořilov*...), proto počty respondentů

zahrnujeme, pouze pokud se jedná o méně užívané pojmenování: *Betlém / V Betlémě* (7 respondentů/1 respondent), *Hoření Lomnice* (dnes i *Horní Lomnice*), *Karlovo náměstí, Račany, Morcinov, Nové město, Stará Lomnice, V Popelkách, Větrov, Záměstí a Žižkov* a názvy dvou objektů: *Továrny Mastných* (8 respondentů) a *Horákovy vily* (5 respondentů).

Pozastavíme se u oikonyma *Ráčany*, jež v našem výzkumu zaznamenaly nejvíce variant: *Na Račanech/Ráčany/Hradčany/Radčany/Ráčana/Hradčana/Radčana*. Nejmladší generační skupina A tíhne k variantě *Ráčany* (4 z 8 respondentů), generační skupina B k variantě *Ráčana* (6 z 11 respondentů), skupina C k variantě *Hradčana* (3 z 5 respondentů) a dva zástupci nejstarší generace volí název *Radčany*. Tato různá pojmenování jsou variantami oikonyma *Hradčany* (Profous, 1951, s. 509; Profous, 1954, s. 736-737), které Profous vykládá takto: „V nových historických spisech čteme apel. *hradčané* ‘lidé určené k obraně hradů‘ [...] Ale ve slovnících to apel. nenajdeme. Proto m. jm. *Hradčany* = osada Hradčanů, tj. obyvatelů určitého *Hradce* n. *Hrádku*. Ba vznik pražských *Hradčan* poučuje ještě o jiném vzniku jména: V Praze se říkalo vždy jen *hrad*, a nikdy *hradec* nebo *hrádek*; ale přesto osada, vzniklá před pražským hradem, má od začátku jméno jen *Hradčany* [...]“ (Profous, 1954, s. 737).

Drobná změna je u přejmenování *Mastného továrny*, pojmenované podle textilních továrníků Jana a Vincence Mastných na obecnější *Továrnu Mastných* (majitelem již nebyl konkrétní Mastný, jako ve Fučíkových dobách). Vývoj zaznamenáváme u *Šlechtovy továrny*, která pozbyla názvu po původním majiteli, význačném textilnímu výrobcí a magnátu přelomu 18. a 19. století Petru Augustu Šlechtovi a po roce 1949 se stala součástí národního podniku Technolen. Pod stejný podnik byla včleněna i textilní *Sýkorova továrna* Josefa Sýkory. Proměnil se také název *Malé strany*, která byla součástí *Ráčan*, a jejich název převzala za svůj. Zajímavou změnu registrujeme v případě *Horákovy vily*, jejíž název se spolu s majitelem změnil na *Bártovu vilu*. Bývalé pojmenování však v paměti obyvatel stále přetrvává.

Společně s několika hostinci zanikly i jejich názvy: *Brousilův hostinec* – výletní hostinec Jaroslava Brousila stojící směrem na Rváčov, byl zrušen v 50. letech. Dům se na místě stále nachází; *Hostinec u Konička* – zájezdní hostinec na Husově náměstí dříve sloužící především pro trhovce. První zmínky o něm jsou již z druhé poloviny 17. století. Součástí hostince byly i maštale a další zázemí pro koně. Hostinec byl zbourán roku 1962; *Hotel Doležal* – ve druhé polovině 19. století moderní hostinec na Husově náměstí, majitel Josef Doležal (nejprve starší, po jeho smrti J. D. mladší – starosta a říšský poslanec, posledním majitelem Oldřich Doležal). Hotel fungoval do roku 1948, zbourán byl v roce 1996. Na jeho místě byla založená pivovarská zahrádka.

Ve „Fučíkově“ době bylo v provozu i mnoho dalších hostinců a restauračních zařízení, nicméně vycházíme z jeho *Místopisu*, kde uvádí pouze tyto tři. Při zahrnutí i ostatních dobových názvů hostinců by téma bylo nepřehledné a navíc bychom většinu z daných jmen ani nebyli schopni sledovat ve vývoji. Více o tématu píše Lenka Morávková v publikaci *Po stopách hospůdek na Lomnicku* (2021).

Protože se v našem výzkumu dále jedná o aktuální stav a nikoli znalost starších názvů, nebudeme uvádět počty respondentů, pokud to nebude nezbytné (např. opět různé varianty apod.)

7.12 Shrnutí k vývoji místních a pomístních jmen

Musíme konstatovat, že se v případě Lomnice nad Popelkou a okolí jedná o velmi stabilní nomenklaturu většinou bez výrazných proměn. Je sice zřejmé, že některé názvy upadly v zapomnění, ale mnohé se zachovaly alespoň v pasivní znalosti obyvatelů. Zajímavým zjištěním pro nás byla dobrá obeznámenost s místními a pomístními jmény (včetně jejich historie) napříč všemi generacemi.

Tento úkaz si vysvětlujeme dlouhou dobou pobytu na území a celkovým sepjetím celých rodin s krajem. Kromě toho k tomuto jevu přispívá také časté ožívování regionálních poznatků: hojně se pořádají tematické výstavy, vycházejí mnohé regionální publikace (i velmi úzce zaměřené, jako např. zmíněná publikace o hospodách, dále jiná o školství, o divadle, o osobnostech; existuje i školní učebnice *Můj domov*), znovuotevívají se historické objekty (*Hornychova vila, Továrna Mastných...*), ale také vycházejí (skutečně velmi čtené, obsáhlé a informativní – nikoli forma „letáku“) městské noviny, které často připomínají regionální historii (opět i velmi úzce tematizovanou – v poslední době např. průřez nejčastějšími jmény a příjmeními od počátku kronik; poznávání míst z fotografií...), v loňském roce byl také natočen film, který zaznamenal několikeré vyprodání projekce v místním kině a v neposlední řadě přispívá i online prostředí – ve facebookové skupině se kromě praktických a názorových příspěvků nezdálo se objevují právě historické nebo současné fotografie z města i jeho okolí s patřičným informativním komentářem.

Rozhodně tedy nelze říci, že by měla mladá generace méně znalostí než generace starší – naopak mnohdy doplnila ony, která si starší generace nevybavily. Souhrnem (pokud vezmeme v potaz nevyvážené počty) se generace vzájemně doplňovaly – nejstarší generace, ač nejméně zastoupené, prokázaly častěji širokou znalost zanikajících jmen, ale zároveň nelze říci, že by u tohoto typu jmen měla nejmladší generace nulové záznamy, někdy svými znalostmi naopak vynikla. Vypovídající také je, že výhradně z portálu *Geonames* jsme získali pouze 27

aktuálních anoikonym (nevyskytovala se u respondentů), oproti tomu obyvatelé určili více než 60 pomístních jmen současnosti (potažmo i z minulosti, kvůli neproběhlému vývoji).

Pomístní jména však dle celkového trendu zaznamenávají úbytek, a to především co se týče hodonym a agronym. Naopak hydronyma a oronyma se udržují a v kategorii jiných objektů v krajině a místních jmen a urbanonym zaznamenáváme vyšší počet jmen (byli jsme překvapeni například množstvím názvů vil). To je ale zapříčiněno jednak nízkým počtem dat z minulých let z přilehlých osad a obcí a jednak naším soustředěnějším zaměřením na oikonyma a urbanonyma.

Pokud se nějaké jméno nedochovalo, je to nejčastěji z důvodu nižší potřeby diferenciaci a v závislosti na tom přidělení pozemku k výraznější parcele. Jak jsme uvedli výše, tuto skutečnost jsme zanesli do tabulek jako proměnu, nikoli jako zánik – respondenti místo, na které jsme se dotazovali, přímo označovali, nepovažovali ho za bezejmenný pozemek. Téměř vůbec nezaznamenáváme ztrátu anoikonym z důvodu zastavění, katastr města se jeví i z map velmi podobně (jednou z výjimek je např. zasypaný *Zámecký rybník*, ze kterého se stalo autobusové nádraží).

Na několika místech sledujeme změnu názvu v souvislosti se vznikem nového objektu (např. *U kravína*). Jen pár změn je motivovaných jiným způsobem, a to pak například dle vizuální podobnosti (*Ostrůvky*) či dle výstižnějšího pojmenování (*U třešinky* místo *U topolu*).

Pokud se jména měnila jazykově, tak zejména v rámci předložek, kde jsme častěji zaznamenávali ztrátu předložky, než její objevení (*Na pískách* > *Písky*). Výrazným rysem u lomnických onym je přípona *-ák* při univerbizaci maskulinních výrazů (*Tyršův park* > *Tyršák*; *Košovský kopec* > *Košovák*; *Cermanův kopec* > *Cermaňák*; *Matoušův rybník* > *Matoušák...*), dalších z rysů je také lidová koncovka *-a* místo *-y* u pomnožných jmen (*Můstky* > *Můstka*; *Hrádky* > *Hrádka*; *Račany* > *Račana*; *Rybničky* > *Rybnička*; často také *Popelka* nikoli ve významu jednotném, ale přetransformovaném označení *Popelky* > *Popelka...*). Jazyková podoba jmen byla v případě anoikonym spíše spisovná, kdežto u oikonym jsme se setkávali s hovorovými či expresivními výrazy (*Smradlavá ulička*).

Generační rozdíly se poprvé výrazněji projevíly u místních a městských jmen: v nejmladší generaci se téměř nevyskytovaly názvy pro budovy, jejichž funkci či majitele si daní obyvatelé již nemohou pamatovat (např. *Svobodárna*, *Živňák*, *Mizerák*, *Patnáctka*, *Chudobinec...*), naopak skutečnosti, které nejmladší obyvatelé zapojení do průzkumu vnímali při dospívání (a dozrávání) nenajdeme u generací starších (*Domeček*, *Staré a Nové hřiště*, *U zvířátek...*).

8 Nový soupis toponym města Lomnice nad Popelkou a okolí

Díky velkému množství dat sebraných na přelomu let 2023/2024 a detailnímu zmapování současného stavu jak ve společnosti, tak na katastrálních mapách, je nám umožněno vytvořit nový soupis. Ten tak může sloužit budoucímu výzkumu oblastní nomenklatury a zároveň představuje vyústění našeho bádání. Uvádíme proto všechna nyní užívaná jména, včetně těch, co byla již evidována v předchozích soupisech.

Onyma zaznamenáváme do kategorií známých z předchozích kapitol a zachováváme i jejich pořadí (pouze slučujeme všechna agronyma). Vycházíme přitom z krajně pravého sloupce tabulek (toponyma, která lze aktuálně najít na katastrální mapě a portálu *Geonames*), pokud existuje, uvádíme i živou „lidovou“ podobu jména (většinou zmíněnou v komentáři dané tabulky).

Stejně postupujeme i u oikonym a urbanonym – zde pravý sloupec z většiny vyplňují živá jména.

Naším záměrem je postihnout charakter a lokalitu objektu a význam a historii názvu.

8.1 Jména polí a luk

Čensko^K – pole s remízem, severozápadně od *Morcinova*, rozkládající se podél polní cesty ze *Zadních Popelek* k osadě *Ředice*. Název odvozen od bývalého majitele Čenského.

Drska^S – pole rozkládající se podél polní cesty od *Skuhrova* do *Černé Rokle*. Pojmenováno podle bývalého majitele Drska (Drsek).

Hrobka – pole a les na katastrální hranici se sousedící Novou Vsí, jihovýchodně od Lomnice nad Popelkou. V blízkosti polní cesty (*Na Hrobce*, bývalé *Staré novoveské cesty*) do Nové Vsi. Nazváno podle nářečního slova ve významu kupy kamení vybraného z pole a podél něho narovnaného (SSČ). Lidová etymologie často zmiňuje i podobnost místa k hrobu v dnešním smyslu.

Kopanina^K – louka a pole jihovýchodně od Košova, před vstupem do *Oborského lesa*, směrem k Allainově věži. Název patrně odvozen podle neorné půdy (možnost pouhého okopávání)⁸⁰.

Kordovna / U Kordovny – pole ležící mezi Lomnicí, Novými Dvory a Želechy, nad letištěm, u silnice vedoucí do Jilemnice. Pojmenováno po hostinci a nevěstinci *Kordovna*, který zde roku 1868 vybuřoval Jan Korda. Stavba roku 1958 z neznámých důvodů vyhořela a následně byla zbourána.

---

⁸⁰ kopanina = pole na příkrém svahu, jež lze obdělávat toliko ručně motykami a rýči, kopanice (Příruční slovník jazyka českého, 1937-1938, s. 272)

Korej – částečně zalesněné pole naproti industriální části Lomnice (firmy Emuge, Samohýl, Triga, Desmo). Název převzatý od čtvrti, se kterou těsně sousedí

Kotlík/Kotel^K – pole rozkládající se jihozápadně od Košova a sousedící s lesem obklopujícím zříceninu na kopci *Kozlov*. Pojmenování odvozeno od polohy pole v kotlině/dolině.

Na dráhách^S – louka severozápadě od Skuhrova, přímo vedle *Drasek*, podél cesty na *Vranovsko* (před prvními vranovskými staveními). Jméno přisouzeno podle pomnožného jména *Draha*, tj. obecní pastvina.

Na Hůrce – pole a louka na vrcholu kopce *Hůrky*, svažujícího se od Rváčova ke Stružinci. Pojmenováno v závislosti na poloze.

Na Chochole – částečně zalesněný zemědělský pozemek na kopci *Chocholka* mezi Lomnicí a Novou Vsí, v okolí *Lesního rybníku / Lomu*. Nazváno v závislosti na poloze.

Na chrpku^P – pole s remízem vedle prudké silnice z Chlumu na Plouznici, blíže k Plouznici se povaha pozemku mění louku. Jméno odvozeno podle flóry – na místě rostly/rostou chrpy.

Na kopci – pole na svahu vedle *Novodvorské* ulice, přecházející v bezejmennou cestu do Nových Dvorů. Anoikonymum přisouzeno podle polohy.

Na letišti – pole v okolí letiště, jižně od *Kordovny*. Pojmenováno podle vzniknuvšího letiště.

Na ostrůvku / Ostrůvky – louka na vrcholu kopce *Babylon*, pod rozhlednou *Můstky*. Název patrně vychází z vizuální podobnosti místa s ostrůvkem/rostliny na louce utvářejí ostrůvky. Nově je místo pastvinou pro koně.

Na příhoně^R – pole a louka v dolině mezi Skuhrovem a Rváčovem, částečně zastavěno. Význam jména není jasný, nicméně se přikláníme k variantě, že toponymum vzniklo spojením předložkové vazby *při honu* (u honu – místa, kudy se honil dobytek).

Na šopce^R – pole s remízem mezi *Černou Roklí* a Rváčovem. Význam jména není jasný, ale vzhledem k poloze na vrcholu se přikláníme k možnosti, že jde o lidovou změnu *s > š* a název má svůj původ inspirovaný apelaativem *sopka*.

Nouzov – svahovité pole mezi silnicí na *Košovském kopci / Košováku* a silnicí z *Hrádek*, těsně nad památníkem *U spravedlnosti*. Toponymum je pravděpodobně ovlivněno neúrodností půdy.

Písky – pole na hranici Lomnice, Nových Dvorů a Želech, nejbliže k Novým Dvorům. Nachází se po levé straně cestou na Jilemnici. Název vychází z chudé a písčité půdy, která se na pozemcích nachází.

Pod stadionem – pole leží za benzínovou pumpou, podél *Novodvorské* ulice a pod polem *Na kopci*. Pojmenování se odvíjí od polohy vůči letnímu stadionu.

Popelky – V užším katastrálním vymezení se jedná o pastvinu/pole s remízem ležící po levé straně silnice na Rváčov. V těsné blízkosti naproti je kravín, jihozápadně pak *Smetanova vyhlídka*. Pozemek se nazývá dle potoka *Popelka*, který poblíž teče.

Popluží – pole nacházející se na přesné hranici Želech a Lomnice, severovýchodně od města, za *Písky*. Pojmenování bylo možně odvozené od apelativa popluží, tj. panský statek, ke kterému náleží pole. Dříve tato pole náležela hraběti Rudolfovi Morzinovi.

Rybničky – pole a louka poblíž katastrální hranice s Novou Vsí, jihozápadně od města, podél pravé strany polní cesty z letiště do Nové Vsi. Jméno pramení z doby starší než sto let, na místě existovalo několik rybníků, které byly ještě před rokem 1900 zasypany. Pozemek je dnes částečně zastavěný.

Tábor – Pole a louky svažující se podél silnice z kopce *Tábor* ke Chlumu. Pojmenování se ujalo kvůli poloze pozemku.

U boroví^{CH} – pole pod *Táborem*, mezi silnicí z Lomnice na Ploužnici a silnicí z Chlumu na Ploužnici. Název podle polohy u borovicového lesa.

U Obory – tento název připadá dvěma pozemkům, které obklopují rozsáhlý les *Obora* ze dvou stran. Jedno takto pojmenované území přiléhá k dřívější tzv. *Malé Oboře* (dnes pouze *Obora*) a najdeme ho na severozápadní straně od lesa, mezi dnešním koupalištěm a *Hoření Lomnicí*. Druhé území označené *U Obory* leží na jihovýchodní straně od lesa – bývalé *Velké Obory*, tudíž pod tábořskou rozhlednou, směrem na Kyje. Obě pojmenování se ustálila kvůli své poloze.

U rybníčků – pole a louka leží severovýchodně od města, po levé straně polní cesty vedoucí z letiště do Nové Vsi, jihovýchodně od *Rybničeků*, podle polohy ve vztahu k nim je pojmenované.

U Třešinky – pole, louka a částečně zalesněné pole okolo významného stromu – třešně (*Třešinky*), rozkládá se mezi polní cestou na Skuhrov a silnicí do Stružince. Název parcela získala kvůli blízkosti ke *Třešince*.

V dolích^{CH} – pole a louka u pomyslného rozcestí cest na Chlum a na *Křížovou cestu / Křížovku*, s výhledem na Krkonoše. Toponymu dala vzniknout jeho poloha v dolině.

V pasekách^{CH} – louka pod *Křížovou cestou / Křížovkou*, před vstupem do *Oborského lesa*. Pojmenované dle dřívějšího charakteru místa (dříve varianta *Paseky* > vykácené pozemky).

V Popelkách – v užším katastrálním vymezení louka na svahu u *Třešinky*, po levé straně cesty na kopec. Název *V Popelkách* se váže k blízkosti potoku *Popelka*. Dnes je louka postupně zastavována.

V rokli^K / U maringotky – louka nad Košovem, mezi *Morcinovem*, *Hrádky* a *Babylonem*. Toponymum *V rokli* se vztahuje k poloze pod kopcem, toponymum *U maringotky* odkazuje k maringotce, která je na místě již více než 20 let odstavena. Pozemek nově slouží jako pastvina pro dobytek.

V úžinách^{CH} – louka pod tábořskou rozhlednou mezi lesem *Obora* a pozemkem *U Obory*, směrem ke Kyjím. Pojmenování odráží úzký tvar pozemku.

Ve skalici^{CH} – louka podél levé strany silnice vedoucí z Chlumu na *Tábor*. Název má původ ve skále, z níž zde pramenila voda.

Ve stoličkáchND – pole mezi Novými Dvory a Stružincem, rozkládající se pod místní památnou lípou, západním směrem, tedy k Želechům. Název tohoto pole se nám nepodařilo zjistit a netroufáme si ho odhadovat. Jedinou doplňkovou informací k názvu nám je poznámka v soupisu nepodepsaného autora, že zde tekla potok, ve kterém se napájel dobytek.

Za kravínem – pole za rváčovským kravínem, táhnoucí se směrem ke Stružinci. Anoikonymum vyplynulo ze vztahu objektu ke kravínu.

Za stadionem* – pole za letním stadionem, potažmo umělou trávou, svažující se k cestě mezi *Jilemnickou* silnicí a Novými Dvory.

Za traktorkou* – pole za strojní traktorovou stanicí, na hranici lomnického a stružineckého katastru. Pojmenování vyplynulo z polohy pole k objektu.

Zadní Popelky / Zadní Popelka – pole, louky a les západně od města. Oblast přibližně mezi skokanskými *Můstky*, *Morcinovem* a *Smetanovou vyhlídkou*. Jméno se odvíjí od polohy místa „vzadu“ za městem. V případě toponyma *Zadní Popelka* se jedná spíše o pomnožný tvar *Popelky* než o označení jednoho potoku (*Popelka*).

Zákoutí^S – louka a pole pod remízem u cesty od *Třešinky* na Skuhrov, ještě před prvními skuhrovskými staveními. Název patrně vznikl od charakteru místa – nachází se téměř v pravoúhlé zatačce.

8.2 Jména lesů

Hájnice – les na svahu od *Třešinky*. Pojmenování se bohužel nepodařilo zjistit, jediná respondentka, která název uvedla, si na motivaci nevzpomíná. Vzhledem k tomu, že se jedná o nerozlehlé listnaté stromoví, mohlo by se jednat o způsob odvození toponyma od apelativa *háj*.

Holubečnick – rozsáhlý les, rozkládá se podél cesty do Jilemnice a patří spíše Želechům, nicméně část přináleží ještě k Lomnici. Lidově je název vykládaný jako les, kde žijí holubi a kam je lidé chodí lovit.

Na prachovně^Ž – les obklopující osadu Želechy ze severovýchodu. Název pravděpodobně vznikl od přítomného pískovcového skalního útvaru, ze kterého se prášívá.

Na stráni – zalesněná stráž pod *Křížovou cestou* / *Křížovkou* a těsně nad loukou *V Pasekách*. Pojmenování je odvozeno od lokality daného lesu.

Obora – převážně lesy okolo hory *Tábor*. *Obora* začala vznikat na konci 16. století z vůle vládnoucích Valdštejnů. Bývala ohrazena, vjíždělo se do ní branami pojmenovanými podle některého u knížat a chovali se zde jeleni, daňci a srnci. Z apelativa vzniklo postupem času proprium.

Soptíkov/Sopikov – les na jižním okraji města, přiléhající ke čtvrti *Žižkov* a k silnici vedoucí na Plouznici. Název *Sopikov* je nejasného původu. Lidová etymologie však motivaci označení hledá v povaze pozemků, které si měšťani sami okopávali: Sopi > Sobi > Sobě; kov > kop (též starší varianty *Sobikov*, *Soptikov*, *Sopikov*).

U hlavaté skály^R – les hraničící s *Černou roklí*, leží mezi Skuhrovem a Rváčovem. Název lesu určujeme dle blízkosti skále připomínající hlavu.

U Tábora^{CH} – les v okolí hory *Tábor*, podle čehož také nese název. Lehce se překrývá i s *Oborou*, obecně zato platí, že *U Tábora* se nazývají lesní pozemky v jeho těsné blízkosti.

V loupežníku^R – les u západního konce Rváčova, jakési vyústění Černé rokle, které se již dotýká zastavěné části. Původ pojmenování této části lesa je neznámý. Patrně se obyvatelům jevil jako místo vhodné pro loupežníka/loupežníky, či se tam snad kdysi nějaký loupežník skutečně objevoval.

V údolí – severovýchodní výběžek sopikovského lesa končící u železničních kolejí. Toponymum odráží polohu tohoto lesa.

8.3 Jména kopců, vrcholů a hřbetů

Babylon/Babák – zalesněný kopec (631 m. n. m.) tyčící se na západě města nad Letnou a Karlovem. Oronymum se vztahuje k výši kopce – lidé ho pojmenovali v analogii k Babylonské věži. Varianta *Babák* pak vznikla zkrácením pomocí přípony *-ák*.

Buben / Na bubnu – na vrcholu kopce *Babylonu*, dnes na místě stojí, obklopeny lesem, skokanské *Můstky*. Pojmenování pravděpodobně dle metaforického vztažení k placatému bubnu.

Hrádka – hřeben nad *Hořeni Lomnici* (644 m. n. m.) začíná po pravé straně na vrcholu cesty z Košova na *Morcinov*; název je pomnožného charakteru, dříve na místě stával hrádek *Hrádka*, který zanikl v husitských válkách.

Hůrka – kopec svažující se ze Rváčova do Stružince (562,2 m. n. m.). Jméno je odvozeno od deminutivního apelativa *hora* (kopeček).

Chocholka – zalesněný kopec (510 m. n. m.) ležící mezi Lomnicí a Novou Vsí, v okolí *Lesního rybníku/Lomu*. Anoikonymum vzniklo podle tvaru připomínající rozčepýřenou ptačí chocholku.

Košovák* – kopec spojující Lomnici s Košovem (571 m. n. m.). Živé jméno, vzniklo dle směru (na Košov).

Láň – zalesněný svah (538 m. n. m.) jižně od města, u železničního přejezdu a bývalých stavebnin při silnici na Chlum. Pojmenování má kořeny v 16. století, kdy pozemek patřil hospodáři Láníkovi.

Pohodář* – kopec směrem k Želechům, na němž je např. letiště. Živé jméno pocházející pravděpodobně ze sportovního slangu – kopec se dá sjet na lyžích nebo kole „v pohodě“, tzn. „vyhlídkově“.

Rubešák* – kopec, na jehož vrcholu se nachází např. městský hřbitov, dříve patřil k faře – dle faráře Rubeše pojal i název (*Rubešův kopec* > univerbizováno příponou *-ák*).

Stráň^P – zalesněný svah jižně přiléhající k Ploužnici, po pravé straně cestou do Bradlecké Lhoty.

Tábor^{CH} – vrchol jižně od Lomnice (678 m. n. m.), kde docházelo k setkávání Husových stoupenců, kteří také v 15. století horu přejmenovali, jako gesto přináležitosti, z původního Chlumu právě na *Tábor*.

U jeřábu – vrchol severozápadně od *Rybníčků*, pod osadou *Bryndov* (517 m. n. m.). Toponymum odvozené od polohy vzhledem ke stromu (jeřábu), který zde rostl.

U skoku* – vrchol na *Babyloně*, mezi dolinou *V rokli* a *Hrádky* (626 m. n. m.). Název odkazuje do doby první republiky a protektorátu, kdy na místě stával původní skokanský můstek (lyžařský areál byl později přesunut do *Zadních Popelek*). Dnes je pozemek zalesněn.

U trafa^{K*} – pojmenování označuje vrchol silnice z Košova na *Hrádka*, vzniklo dle blízkosti k objektu transformátoru, který zde stojí.

Zaječák^Ž – zalesněný svah mezi Stružincem a Želechy, toponymum se ustanovilo dle původního majitele Zajíce a univerbizací ze spojení *Zajícův kopec* (opět pomocí přípony *-ák*).

8.4 Jména vod

Křížovka – studánka u úpatí *Křížové cesty / Křížovky*, podle které nese název.

Jezírko – živý název nádrže u skokanských *Můstků*. Jedná se vyloženě o nádrž, tudíž je název metaforické povahy.

Jezírko pod Tábořem – uměle vytvořené rašelinné jezírko v lese dřívější *Velké Obory*, dnes přírodní památka, jižně od Lomnice. V 19. století ho nechal vybudovat Kamil Rohan; *Jezírko* je průběžně revitalizováno. Svoje jméno nese na základě své polohy k hoře *Tábor*.

Lesní rybník/Vávrův Lom – zatopený lom v lese *Na Chocholce*, v blízkosti železničního přejezdu, pojmenovaný po původním majiteli Vávřovi; jihovýchodně od Lomnice, směrem k Nové Vsi. Pojmenováno podle polohy lomu v lese a podle metaforické podobnosti k rybníku.

Nepokoj – podzemní potok, po celé délce zatrubněný. Teče pod Smetanovou ulicí (od firmy Samohýl), vyvěrá na *Školním náměstí*, aby se záhy vlil do potoku *Popelka*. Hydronymum kdysi vzniklo inspirováno neklidnou povahou tekoucí vody.

Oborský potok – potok tekoucí z bývalé *Malé Obory* (v blízkosti oborského rybníku), okolo dnešního koupaliště a následně přes *Karlovo*. Dříve ústil do *Zámeckého rybníku*. Anoikonymum vychází z názvu místa, kde potok pramení.

Oborský rybník – rybník jižně od Lomnice, okolo nějž se rozkládá bývalá *Malá Obora*, spolu s *Loveckým zámečkem*; v blízkosti cesty na *Tábor*. Název rybníku patří podle polohy, kde se nachází.

Popelka – potok pramenící u Morcinova, protéká celou Lomnicí od *Zadních Popelek* až po *Podměstí* a nakonec se vlévá do *Olešky* tekoucí u Ústí u Staré Paky. Jak jsme již zmiňovali dříve, *Popelka* se nazývá *Popelkou* podle popelavé barvy, nebo popela, který byl do ní sypán

Matouš/Matoušák – bývalý *Starolomnický rybník*, rozléhá se mezi silnicí z Lomnice do Semil a silnicí s názvem Rváčovská; nachází se v blízkosti *Staré Lomnice*. Dnes v různě dlouhých intervalech vysychá a je znovu napájen. Pojmenování nese podle dřívější příslušnosti k *Matoušovu mlýnu*, který stával naproti němu. Oba objekty se pak nazývaly po svém majiteli Matoušovi (příjmení).

U Allainovy věže – jezírko ležící přímo u Allainovy věže (tudíž jižně od hory *Tábor*), od čehož se odvíjí i jeho název.

Želešský potok – potok pramenící na pomezí *Staré Lomnice* a Nových Dvůřů, tekoucí přes Želechy do Košťálova, kde se vlévá do říčky *Olešky*. Pojmenování vzniklo v závislosti na směru, kterým potok teče.

8.5 Jména cest

Cermanova cesta* – cesta, která nově nese oficiální uliční název *V Popelkách*, jedná se o polní cestu na Rváčov, nad hlavní silnicí vedoucí tamtéž a dál. Cesta je pojmenována po bývalém majiteli Cermanovi.

Dálnice / U kravína*– dvě živá jména označující tutéž cestu u rváčovského kravína, spojnici mezi Stružincem a Rváčovem. Název *U kravína* je odvozen od polohy cesty, název *Dálnice* metaforicky od podobnosti s dálnicí – dlouhá rovná silnice; možný ironický příznak, jedná se o úzkou silnici.

Kozinec*– cesta severozápadně od Skuhrova, vedoucí do *Černé rokle*. Podle lidového výkladu tudy lidé z *Vranovska* vodili kozy na pastvu. Nabízí se ještě vysvětlení, že se cesta nazývá podle polohy pod *Kozími hřbety*.

Křížová cesta / Křížovka – polní křížová cesta začínající nad *Oborou* a končící na hoře *Tábor*. Lemuje ji 14 kapliček, které kamennými reliéfy zobrazují Ježíšovo zmrtvýchvstání, jeho křížovou cestu (odtud vychází název). Tyto kapličky pocházejí z roku 1898. *Křížovka* je pak univerbizované lidové pojmenování.

Na hrobce – cesta vedoucí od *Větrova* přes *Hrobku* do Nové Vsi, bývalá *Stará novoveská cesta*. Toponymum odráží polohu objektu.

U zvířátek* – cesta od bývalých stavebnin k *Oboře/Táboru*, u bývalého pozemku Svazu českých chovatelů. Živé jméno podle chovatelského dne, který se na pozemku kdysi každoročně pořádal. Tento název žije spíše mezi mladší generací, která na akci (říkalo se *na zvířátka*) chodívala v rámci školního programu.

8.6 Jiná jména v krajině

Allainova věž / Alainovka^{CH} – lesní kamenná neogotická věž v *Oborském lese* jižně od *Tábora*, východně od Peklovsí. Bývalý posed budovaný v letech 1851–1862 na popud rohanského rodu, konkrétně opět Kamila Rohana, podle návrhu architekta Josefa Pruvota (navrhl např. i Lomnickou radnici). Název má věž na počest Kamilova bratra Alaina, který byl roku 1857 v blízkosti věže (*U Allainova kříže*) při koňských dostizích zalehnut svým koněm, v důsledku čehož zemřel.

Allainův kříž^{CH} – Kříž se nachází u rozcestí mezi *Táborem* a Košovem jihozápadně od Košova. Označuje místo, na kterém se Alainu Rohanovi udála smrtelná nehoda.

Lovecký zámeček* – zámeček ve stylu švýcarské alpské vyřezávané architektury stojící ve středu bývalé *Malé Obory*. Byl vystavěn mezi lety 1864-1868, zřejmě opět podle návrhu knížecího architekta Josefa Pruvota. Zámeček patřil Rohanům, kteří ho využívali jako podzimní lovecké sídlo. Dnes je objekt v majetku města a roku 2012 byl prohlášen za kulturní památku. Pojmenování objektu vzniklo z původního apelativa.

Můstky/Můstka – čtyři skokanské můstky v zimním sportovním areálu, které byly postavené na počátku 50. let minulého století v *Zadních Popelkách*. Na nejvyšším z nich je (*Na bubnu*) vybudována rozhledna ve výšce 28 metrů. Toponymum opět převzato z původního apelativa.

Smetanova vyhlídka^R – místo s lavičkami a vyhlídkou na panoramata Hruboskalska i Krkonoš, jež se nachází u cesty ze Rváčova do *Zadních Popelék*. Jméno vyhlídky údajně podle Bedřicha Smetany, který město v roce 1871 navštívil a místo si oblíbil při svých procházkách.

Tichánkova rozhledna^{CH} – 26 metrů vysoká rozhledna postavená na hoře *Tábor*, jižně od Lomnice. Vyhlídková věž dostala jméno po nadšeném propagátorovi *Tábora* Josefu Tichánkovi, který se o výstavbu rozhledny zasadil neutuchajícím vybíráním peněz na dokončení projektu (tak se stalo roku 1911).

Třešinka* – třešeň rostoucí na rozcestí cest Skuhrov-Lomnice a Rváčov-Stružinec. K pojmenování došlo proprializací apelativa.

U Karlíčka^{CH} – kříž stojící na rozcestí, u louky *U Obory* (na jižní straně ke Kyjím). Kdysi (patrně na konci 19. / počátku 20. století) se zde údajně stala tragická nehoda, při které zahynul muž jménem Karel.

U křížku / U spravedlnosti / Šibeničák – památné místo na vrcholku kopce *Košovák*, s výhledem na celou Lomnici. *U křížku* (památník s křížem) stávala od nepaměti do roku 1788 dřevěná šibenice, podle níž se obrazně místo nazývá i *U spravedlnosti*. Dnes na místě stojí symbolická nápodoba bývalé šibenice s malým zvonkem a památní deskou. Dle šibenice se kopci někdy říká také *Šibeničák* (univerbizovaný název *Šibeniční kopec*).

U tří svatých* – dnes u urnového háje, při cestě do Jilemnice. Dříve (od roku 1761) zde stálo sousoší tří svatých – Jana, Pavla (patroni hraběcího rodu Morzinů) a Ježíše Krista. Na místě se pochovávali švédští vojáci padlí ve třicetileté válce a lidé zemřelí při morových epidemiích. Dnes na místě stojí pouze nově opravený kříž s Ježíšem Kristem.

U Vodárny* – místo se nazývá dle vodárny, stojící severně od bývalé šibenice, směrem k městu. Dnes nevyužívaná, ačkoli se na místě stále nachází.

8.7 Místní a městská jména

Arboretum / Lesácký park* – menší park ležící severně od *Karlovskeho náměstí*, mezi ulicemi Josefa Kábrta a Poděbradovou. Přináležel k bývalé lesnické škole (Střední odborné učiliště lesnické), která ve městě fungovala v letech 1963 až 1991 – odtud název *Lesácký park*. Nověji se park nazývá *Arboretum*, podle formátu sbírky dřevin (stromy jsou opatřeny destičkami s názvy a informacemi).

Babylon/Babák* – restaurace *Babylon*, ležící západně od *Husova náměstí*, na křižovatce Smetanovy a Poděbradovy ulice. Je v provozu od roku 1998 doposud a nazývá se podle kopce *Babylon*, pod nímž se nachází.

Bártova vila*/ Horákova vila* – *Bártova vila* (tento název je pro vilu využívanější), dříve *Horákova vila*, je vilou v secesním slohu jižně od městského hřbitova na rozcestí ulic Jeronýmovy a Havlíčkovy. Od roku 2007 patří mezi kulturní památky. Obě jména vily jsou odvozena od jmen jejich majitelů. V letech 1911-1912 ji nechal postavit továrnický syn Josef Horák, jehož rodině patřila do roku 1932. Od té doby dodnes vlastní vilu rodina Bártova.

Betlém – čtvrť domů s č. p. 624-638, na *Podměstí*, podél ulice Palackého, těsně před železničním viaduktem a křižovatkou cest do Nové Vsi / Jičina. Oikonymum známé již od Fučíkových dob vzniklo metaforickým připodobněním domů ve stráni k Betlému.

Bramborárna* – sklad firmy Samohýl v industriální části Lomnice podél ulice Rváčovská. Urbanonymum se do současnosti přeneslo od minulého užití budovy jako skladu brambor.

Cermaňák / Staré hřiště – městská louka s kopcem a s dětským hřištěm ve Smetanově ulici. Pojmenováno po bývalém majiteli Cermanovi, pojmenování vzniklo univerbizací (Cermanův kopec > Cermaňák), označení *Staré hřiště* přišlo v roce 2013 společně se vznikem *Nového hřiště*.

Čokoládovny* – Bývalá Jínova továrna stojící od roku 1908 ve Smetanově ulici. Dříve se zde peklo sladké pečivo, např. tradiční a proslulé Lomnické suchary (poprvé upečeny již roku 1810). Po znárodnění roku 1948 se zde peklo trvanlivé pečivo a vyráběla dětská výživa, v letech 1974 až 2000 zde sídlily Lomnické čokoládovny. Apelativum *čokoládoven* bylo po jejich zrušení proprializováno. Dnes se o budovu dělí několik firem (např. ExtraVit).

Domeček* – středisko volného času *Sluníčko*, který se nachází nad školním hřištěm v Komenského ulici. Nabízí zájmové kroužky, letní tábory a jiné volnočasové aktivity pro děti a mládež. Ač má středisko svůj název – *Sluníčko*, ve společnosti žije pojmenování *Domeček*. Instituce se dříve nazývala *Dům dětí a mládeže Sluníčko*, což se postupně zkrátilo a bylo využito deminutiva.

Géčko* – bývalá velmi oblíbená sídlištní hospoda (sídliště Karla Čapka) v ulici *Obránců míru*. Byla vybudována roku 1979 při akci Z a po tři léta zde fungovala restaurace *RaJ Turnov*. Od roku 1981 do roku 2021 ve městě existovala hospoda, plným názvem *Originál 1869 fajx G*. Celý název se odvíjí od piva *Gambrinus* (*Originál 1869 G* – iniciála *Gambrinusu*), které se zde čepovalo z tanku, slovo fajx je do pojmenování vloženo podle rodu Fajxů, který hospodu vedl po dvě generace (celou dobu provozu). Brzy po uzavření hospody zde vznikla samoobsluha

Pepa Géčko řetězce *Můj obchod*. Původní jméno tak zůstává k alespoň drobné radosti obyvatel zachováno (přidání do názvu jména *Pepa* je nejasné, patrně dle přijatého českého jména nynějšího vietnamského majitele), pravděpodobně kvůli jeho silnému zakořenění ve společnosti.

Horní Lomnice / Hoření Lomnice – čtvrť na pomezí Košova a Lomnice, u vrcholu kopce *Košováku*, název je přirozeně odvozen od polohy čtvrti.

Hornychova vila* – vila tehdejších továrníků Hornychových na křižovatce ulic Plukovníka Truhláře a 5. května; v těsné blízkosti tehdejší Hornychovy továrny, dnešní firmy LKV. Pojmenování je převzato od jmen majitelů. Vila byla navržena místním architektem Jaroslavem Hrubým a vystavěna počátkem 20. století. Po roce 1948 byla budova znárodněna a po roce 1989 v pozvolna chátrajícím stavu navracena potomkům Hornychových. Dnes se vila rekonstruuje a v loňském roce (2023) byla dokonce poprvé znovuotevřena.

Hrubý dům*/ Šlechtův dům* – neoklasicistní budova z první třetiny 19. století stojící na Husově náměstí. Bývalý měšťanský dům rodu Šlechtových, zároveň také jejich textilní díla (proprium *Šlechtův dům* tedy podle bývalých majitelů), za Rakousko-pruské války lazaret. Lidově se kamennému třípodlažnímu domu říkalo *Veliký* nebo také *Hrubý* dům, podle jeho velikosti. V současnosti se v budově nachází Městské muzeum a galerie.

Chudobinec* – menší bytový dům na okraji Kavánovy ulice. Na místě stával chudobinec a po jeho zániku se toto apelativum (*chudobinec*) začalo používat jako vlastní jméno nového bytového domu..

Karlovo – část města v okolí Karlovského náměstí, jihozápadně od Husova náměstí. Velké území je součástí památkové rezervace *Karlovo*, zastavěné historickými roubenými domy. Název městská část nese po Karlu z Morzinu, který ji založil jako vesnici přiléhající k Lomnici v roce 1739.

Knedlíkárna*/Kopeček*/Harvard* – střední odborná škola a střední odborné učiliště zaměřující se na obory cestovního ruchu, gastronomie a potravinářství. Budova stojí v ulici Antala Staška, vedoucí z centra města na Košov, a je bývalou součástí komplexu *Továrny Mastných*. Škole se ve společnosti říká (mírně pejorativně) *Knedlíkárna*, právě podle zdejších kuchařských učebních oborů; další ironické pojmenování je *Harvard*, dle elitní britské univerzity. Třetí název, *Kopeček*, pramení z polohy instituce v kopci *Košovák*.

Křížova vila* / Horákova vila – Křížova secesní vila, dříve Horákova vila (druhý název je pro tuto vilu využívanější) stojící od roku 1914 na křižovatce Kavánovy a Jilemnické ulice. Oba názvy vily se odvíjely od příjmení majitelů. Nechal ji vystavět bratr Josefa Horáka (který

vlastnil dnešní *Bártovu vilu*) – strojní továrník František Horák. Vilu následně zdědil jeho zeť Jaroslav Kříž. Od roku 2013 je vila kulturní památkou, částečně patřící městu, částečně městu.

Lesárna* – budova v kopci Poděbradovy ulice, vedle bývalého *Lesáckého parku*. Bývala zde již zmíněná lesnická škola (Střední odborné učiliště lesnické), která ve městě fungovala v letech 1963 až 1991, po zániku došlo k proprializaci univerbizovaného pojmenování. Dnes se jedná o firemní objekt.

Letná – čtvrť pod *Babylonem*, na západojižní straně města, od čehož se patrně odvodilo její oikonymum (na jihu často slunečné, letní počasí), k tomu se čtvrť nachází v kopci, tudíž je velmi prosvětlená.

Mastného vila* – stojí východním směrem naproti *Továrně Mastných*, na křižovatce ulic Josefa Kábrta a Za školou. Byla vystavěna pro továrníka Jana Matného mezi lety 1911 a 1912 a po svém majiteli je také pojmenována. Po znárodnění roku 1948 vila sloužila jako mateřská škola, která zde zůstala i po revoluci a nese jméno *Lvíček*.

Mizerák – dům č. p. 192 v ulici Antala Staška, jihozápadě od Husova náměstí. Univerbizované jméno (*Mizerův dům*) se ustálilo podle majitele – továrníka Josefa Mizery, jehož jméno dodnes zdobí fasádu.

Morcínov – osada na katastrálním území Košova, jihozápadně od Lomnice. Území je pojmenováno po Františku Xaverovi, hraběti z Morzinu (přivlastňovací přípona *-ov*), který osadu roku 1780 na svém panství založil.

Na faře – oblast okolo fary stojící naproti *Bártově vile*, v ulici Jeronýmova č. p. 142. Oikonymum vzniklé právě na základě blízkosti faře.

Na Koreji – čtvrť nad *Technolenem*, bývalou *Šlechtovou továrnou*, v blízkosti křižovatky Smetanovy a Šlechtovy ulice. Dříve pouze místní jméno, v loňském roce se však pro některé nepojmenované ulice zaváděly nové názvy a ulice se od té doby oficiálně zve *Na Koreji*. Pojmenování odvozeno od času výstavby čtvrti – vznikla v průběhu korejské války.

Na Olympu – pojmenování se vztahuje zejména k čerpací stanici, ale i blízkému okolí, které leží jihozápadně od silnice do Jilemnice, těsně vedle urnového háje. Název se vykládá dle toho, že se v textilní továrně na místě šily kožené brašny na olympiádu.

Na plácku / Na rynečku – dvě ulice tvořící půlkruh, naproti Školnímu náměstí za ulicí Palackého. Název metaforicky odvozen právě dle podobnosti k náměstí (deminutivum z německého Platz), k velikosti odkazují deminutivní názvy.

Na stopce* – dům na rohu ulice Lidické a 5. května, ve kterém se dříve provozovala restaurace s penzionem. Název podniku podle jeho polohy u dopravní značky STOP.

Na výsluní* – čtvrť před letním stadionem u silnice do Jilemnice a u autobusové zastávky *Rozcestí u stadionu*. Pravděpodobně podle polohy na prosvětleném místě.

Nánosovka* – bývalá tkalcovská továrna bratří Halířů a po znárodnění součást továrny *Technolen*. Stojí křižovatky ulic Palackého a Nádražní, naproti prodejně Coop. Nyní je budova ve vlastnictví firmy *Mahler*. Hovorový název patrně dle prováděného nánosování textilií (přidávání vrstvy hmoty na textilie).

Nové hřiště* – hřiště ve Smetanově ulici, naproti *Tyršovu parku*. Živé jméno zvláště pro nejmladší generace, protože se vybuďovalo roku 2013 a začalo se tak rozlišovat *Staré hřiště* (v parku *Cermaňák*) a toto *Nové hřiště*.

Nové město – čtvrť rozkládající se západně od Husova náměstí, okolo *Tyršova parku* a Smetanovy ulice. Oikonymum napovídá, že zástavba proběhla v mladší době, než v jiných částech Lomnice.

Ouřad'ák/Úřed'ák – obytný dům na křižovatce Bezručovy ulice a ulice Josefa Jana Fučíka, č. p. 886. Budovu nechal vystavět mezi lety 1919–1921 textilní továrník Šlechta pro své úřednictvo – dodnes na fasádě stojí tehdejší plný název Domov našeho úřednictva firmy P. A. Šlechta a syn. Hovorový (a v některých variantách až nářeční – *Ouřad'ák*, *Ouředňák*) název vznikl univerbizací. Dnes se v domě nachází běžné bytové jednotky k pronájmu bez ohledu na povolání.

Patnáctka* – továrna ve Smetanově ulici, mezi *Čokoládovnamí* a *Tyršovým parkem*, pod kopcem *Babylon*. Pod číslem 15 patřivala k firmě *Technolen*, přičemž toto číslo se propriálovalo. Aktuálně v budově sídlí firma Samohýl.

Pivovar* – současně rozlišujeme dvě stavby, které se nazývají *Pivovar*. Spíše apelativního charakteru je označení nově založeného řemeslného minipivovaru v ulici Poděbradova č. p. 49, propriálovaný název se dochoval v případě nejstarší zděné budovy, která stojí naproti autobusovému nádraží v ulici Pivovarská 1537. V letech 1660–1958 zde až do znárodnění fungoval pivovar založený Morziny, nyní se tu nachází Penny Market.

Pod Hrází – domy podél ulice Plukovníka Truhláře, naproti autobusovému nádraží, kde býval do 50. let *Zámecký rybník*, a zástavba tak stávala pod rybniční hrází.

Podměstí – zástavba od Školního náměstí po křižovatku silnic do Nové Vsi/Jičína, jižně od Husova náměstí. Oikonymum odvozeno od polohy čtvrti (pod městem – tj. náměstím).

Račana/Račany – předměstí Lomnice ze směru od Semil, čtvrť v úzkém okolí hlavní silnice (ulice 5. května). Tím, že se jedná o předměstí, ale kvůli variantě Hradčany se nabízí Profousův výklad (viz výše).

Rokáč* – bývalý rockový klub *Aion* v dnešní Hálkově ulici, který na místě fungoval od roku 1993 do roku 2012, u jeho vzniku stál Mejla Hlavsa ze skupiny Plastic People of the Universe. Hovorový název odvozen od univerbizovaného apelativa *rockový klub*.

Rváček* – bývalá praktická a speciální škola (stacionář) na hranici Lomnice a Rváčova, č. p. 29, která tento název nesla před svým uzavřením v roce 2008. Dům následně téměř 15 let chátral, než v něm byl roku 2023 otevřen domov se zvláštním režimem pro osoby s poruchou autistického spektra – nově *Rváčoff*.

Smradlavá / Pochcaná ulička* – ulička ústící z Husova náměstí do ulice Hálkovy. Stával v ní *Rokáč* a hospoda hotelu *Praha*, tudíž byla často poznamenána podnapilými návštěvníky lokálů a označena svým živým jménem.

Stakorák / Žlutý hrad* – bytový dům na katastrální hranici s Novou Vsí, v ulici Kampelíkova, č. p. 511. Nazváno pravděpodobně po bývalém majiteli Stakorském (univerbizováno z *Stakorského dům*). Varianta *Žlutý hrad* odkazuje k podobě stavení.

Stará Lomnice – čtvrť okolo silnice táhnoucí se od ulice Novodvorské až k obci Stružinec. Do roku 1921 existovala jako samostatná víska, následně byla k Lomnici připojena. Název *Stará Lomnice* pramení z posloupnosti vzniku. Nejprve – ve 12. století – byla vystavěna Stará Lomnice, v jejíž blízkosti bylo později založeno město Lomnice.

Svobodárna* – bytový dům na *Letné*, pod kopcem *Babylon*, č. p. 1032. Stavba vznikla na počátku 40. let 20. století jako ubytovna pro svobodné dělnice *Šlechtovy továrny*. Apelativum se v tomto případě stalo propriem a aktuálně dále plní svou funkci ubytovny (samozřejmě bez zřetele na rodinný stav).

Technolen* – název textilního koncernu založeného v roce 1948, jehož ústředí bylo v Lomnici. *Šlechtova* a *Sýkorova továrna* i další podniky se staly součástí *Technolenu*. Ačkoli se výroby současně nazývají jinými názvy a jsou součástí jiných koncernů, ve společnosti se bývalá továrna Šlechty i Sýkory stále nazývá *Technolen*. Jelikož se jedná o textilní firmu, vznikl název kompozicí techn (kořen 1 – značící techniku, technické zpracování) – o – len (kořen 2 – rostlina, z níž se vyrábí textilní vlákno).

Továrna Mastných/ Člunkárna* – hlavní budova komplexu bývalé textilní továrny Mastných, postavená v 50. letech 19. století, na křižovatce současných ulic Antala Staška a Josefa Kábřta, č. p. 212. První z variant je odvozená od bývalých majitelů, druhá z nich je mladší, pochází z poúnorového období, kdy zde sídlil podnik Elitex, ve kterém se pomocí mechanických člunků zpracovávaly textilie – pojmenování tedy derivováno od tkalcovských

člunků. Dnes jsou v továrně umělecké a společenské prostory (ateliéry, prostory např. pro svatební oslavy...) a továrna se stále rozvíjí.

Traktorka* – hovorový název pro strojní a traktorovou stanici stojící od počátku 60. let 20. století na hranici Lomnice a Stružince.

Tržnice*/Zahrádka* – prostor na místě strženého *Hotelu Doležal*, na Husově náměstí. Z počátku druhého tisíciletí zde byla založena tržnice s oděvy, která se na místě příliš dlouho neudržela, z apelativa *tržnice* se však stalo proprium leckdy užívané i v současné době. Od roku 2022 je zde v provozu oblíbená letní pivovarská zahrádka, která patří k lokálnímu minipivovaru a říká se jí zkráceně pouze *Zahrádka*.

Tyršův park / Tyršák – park mezi Smetanovou ulicí (Novým Městem) a *Letnou*. Pojmenování je zde honorifikační, vztahuje se k sokolovi Miroslavu Tyršovi. Častější je univerbizovaná varianta *Tyršák*.

U Zlatého letounu * – rodinný dům přímo nad sokolovnou, naproti *Horákově / Křížově vile*, v ulici Plukovníka Truhláře, č. p. 369. Jméno má historický základ, do daného domu roku 1946 narazil se svým letounem místní válečný hrdina (druhé světové války) plukovník František Truhlář a při havárii zemřel. Pro uctění památky nese dům název *U Zlatého letounu*, někdy pouze *U Letounu*.

Větrov – čtvrť jihovýchodně od *Husova náměstí*, na jižní straně od městského hřbitova. Dříve bylo území polností, dnes je zastavěno. Pozemek se nachází na vyvýšenině, proto je velmi větrný a získal tak svůj název.

Záměstí – čtvrť za *Starou Lomnicí*, na hranici Lomnice se Stružincem, naproti *Traktorce*. Oikonymum je odvozeno od polohy místa – nachází se poměrně daleko za městem.

Živňák*/Živnodům* – Lomnický barokní zámek, mezi Husovým náměstím a autobusovým nádražím. Dnes se jedná spíše o zastaralý název starších generací, mladší budovu nazývají *zámkem*. Zámek v dnešní podobě na místě stojí od roku 1737. Po zakoupení zámku družstvem (roku 1919) se objekt začal přestavovat pro potřeby živnostníků a jejich organizací, a vznikl tak *Živnostenský dům*, univerbizován derivací na *Živňák*, nebo kompozicí na *Živnodům*.

Žižkov – čtvrť jižně od *Husova náměstí*, poslední lomnická městská část, směrem na Jičín. Název patrně analogicky od *Žižkovy hory*, jelikož část města se nachází v kopci, druhou možností je tematické pojmenování podle objektů v blízkosti > okolo vede *Táborská cesta*, nad ní se tyčí hora *Tábor*....

9 Klasifikace toponym

V této kapitole třídíme toponyma nového soupisu jednak podle sémantických kritérií, která vymezil Vladimír Šmilauer, jednak podle strukturních kritérií ustanovených Milanem Majtánem.

9.1 Třídění pomístních jmen Vladimíra Šmilauera

Vycházíme ze stati Vladimíra Šmilauera *Třídění pomístních jmen* publikované roku 1972 ve *Zpravodaji Místopisné komise* (Šmilauer, 1972, s. 171-205). V ní se přiklání k jednotnosti kategorizace, a to na úkor členění primárních a sekundárních nebo přírodních a kulturních jmen. Šmilauer tak představuje sémantické kategorizování toponym dle této hierarchie:

1. Obecné vztahy a vlastnosti
2. Neživá příroda
  - a. Země a její útvary a terén
  - b. Vody a atmosférické jevy
3. Rostlinstvo
  - a. Jejich části
  - b. Porosty
  - c. Rostliny nezemědělské x zemědělské
4. Zvířectvo
  - a. Volně žijící
  - b. Domácí
5. Člověk
  - a. Vztah člověka k půdě
  - b. Lidská práce a díla
  - c. Lidský duchovní život a dějiny
6. Nejasná etymologie nebo jména přejatá

Každá ze zmíněných kategorií a podkategorií je ještě dále větvena, jedná se tedy o velmi rozsáhlý a promyšlený soubor. Z něj však v rámci zachování relevance zmíníme pouze třídy týkající se námi sebraných toponym. Oikonyma/anoikonyma uvádíme v případě jejich příslušnosti k více podtřídám do každé z nich.

9.1.1 Obecné vztahy a vlastnosti

Poloha:

- relativní: *Zadní Popelky / Zadní Popelky; Horní Lomnice / Hoření Lomnice, Podměstí, Záměstí*

Vzdálenost

- *Zákoutí*

Velikost, rychlost apod.

- velký, hrubý: *Hrubý dům*
- úzký: *V úžinách*
- číselná určení: *Patnáctka*
- zdobněliny: *Na Hůrce; Na Ostrůvku / Ostrůvky; Rybníčky / Rybníčka / V Rybníčkách; U Rybníčků; U Třešinky; Na Chocholce; Jezírko; Jezírko pod Tábořem; Chocholka; Hrádka; Hůrka; U zvířátek; U křížku; Domeček; Na plácku / Na rynečku; U Karlička; Rváček, Kotlík*
- rychlost (toku): *Nepokoj*

Tvar a jiné vlastnosti metaforické

- neživá příroda: *Na Ostrůvku / Ostrůvky; Na šopce*
- rostlinstvo: *Na chrpku, Na medýnku*
- tělo zvířecí a lidské: *U hlavaté skály, Chocholka, Na Chocholce; Pod rukou; Ve stoličkách*
- stavby: *Babylon, Betlém*
- náradí, nábytek, nádoby, vozidla: *Buben / Na Bubnu; Dálnice; Kotel/Kotlík; Ve stoličkách*

Barva a podobné vlastnosti

- barva (i půdy): *Žlutý hrad; U Zlatého letounu*
- zakalenost: *Popelka, Na prachovně*

Hodnocení

- kladné – *Pohodář*
- záporné – *Nouzov*

Starý, nový

- *Stará Lomnice; Nové Město; Nové hřiště; Staré hřiště*

9.1.2 Země

Terénní formy

- vyvýšeniny – *Na Hůrce; Na kopci; Hůrka; Kopeček; Na šopce*
  - o skály – *Ve skalici; U hlavaté skály*
- svahy – *Stráň; Na stráni*
- vyhloubené tvary – *V dolích; V údolí; V rokli; Kotlík/Kotel*
- ostrov – *Na ostrůvku / Ostrůvky*
- rovina – *Na plácku*

Složení půdy

- písek: *Písky*

Kulturní půda

- získávání půdy – *Kopanina*
- kvalita půdy – *Nouzov*
- rozdělení půdy – *Popluží*

Vody

- stojaté vody – *Jezírko; Jezírko pod Tábořem*
- toky – *Oborský potok; Želešský potok*
- vlastní jména toků – *V Popelkách; Zadní Popelky / Zadní Popelka; Popelky*
- rybník – *Lesní rybník; Oborský rybník; Rybníčky*
- jiné vodní stavby a zařízení – *Pod hrází*

Atmosférické jevy

- vítr – *Větrov*

9.1.3 Rostlinstvo

Porosty

- obecně – *Hájnice*
- speciálně – *U Obory; Obora; Arboretum / Lesácký park*
- mýcení lesa – *V pasekách*

Rostliny

- jehličnaté stromy – *U boroví*
- listnaté stromy neovocné – *U jeřábu*
- ovocné stromy – *U Třešinky; Třešinka*
- jiné rostliny – *Na chrpku; Na medýnku*

Pastviny

- *Na drahách*

Zahrady

- *Tyršův park; Lesácký park / Arboretum*

9.1.4 Zvířectvo

Domáci

- savci
  - o obecně – *U zvířátek*
  - o koza – *Kozinec*
- ptáci
  - o holub – *Holubečník*

9.1.5 Člověk

9.1.5.1 Poměry majetkové a právní

Církevní majetek – Na faře

Šlechtický a jiný svobodný majetek – Popluží

Pojmenování podle osob

- jména obecná a národní – *V loupežníku*
- příjmení – *Čensko; Drska; Kordovna / U Kordovny; Láň; Rubešák; Zaječák; Matouš/Matoušák; Cermanova cesta; Bártova vila/Horákova vila; Cermaňák; Hornychova vila; Šlechtův dům; Křížova vila / Horákova vila; Mastného vila; Mizerák; Stakorák; Továrna Mastných, Vávrův lom*

Jména čestní i přezdívková

- křestní – *U Karlička; Karlov; U Allainovy věže; Allainova věž / Alainovka; Alainův kříž*
- příjmení – *Smetanova vyhlídka; Tichánkova rozhledna; Masarykova čtvrť; Morcinov; Tyršův park / Tyršák; Žižkov*

Právní poměry – Živňák/Živnodům

9.1.5.2 Lidská práce

Nerosty

- kámen – *Vávrův lom*
- písek – *Písky*

Zvířata volně žijící

- lesnictví, lov – *Lovecký zámeček*

Zvířata domácí

- pastva – *Na příhoně; U kravína*

- soukenictví – *Nánosovka; Technolen; Člunkárna*

Lidé

- vojenství – *Kasárna*
- soudnictví – *U spravedlnosti/Šibeničák*

9.1.5.3 Lidská díla

Sídliště

- vlastní jména sídlišť
  - přímé přejetí – *Betlém, Podměstí; Račana/Račany; Záměstí; Tábor*
  - předložkový pád – *Na faře; Pod stadionem; U Třešinky; V Popelkách; Na Koreji; Na Olympu; Na výsluní; Za stadionem; Na Stopce*
  - přídavné jméno – *Horní Lomnice / Hoření Lomnice; Letná; Masarykova čtvrť; Stará Lomnice; Nové město*
  - –ák, –ka, –ice – *Košovák; Matoušák; Cernaňák; Babák; Šibeničák; Mizerák; Ouřadák; Tyršák; Živňák, Tržnice, Hájnice, Dálnice*
  - jiná – *Karlov; Morcinov; Větrov; Žižkov*

Stavby

- církevní
  - kříže – *Alainův kříž; U křížku; Křížová cesta*
  - fara – *Na faře*
- světské obecní a hospodářské
  - hrad, zámek – *Žlutý hrad; Lovecký zámček*
  - dvůr – *Na plácku / Na rynečku*
  - chalupy, domy – *Bártova vila / Horákova vila; Hornychova vila; Hrubý dům/Šlechtův dům; Mastného vila; Domeček*
  - hospodářské budovy – *Traktorka; Za kravínem; Za traktorkou; Bramborárna*
  - zvláštní sídliště – *Můstky/Můstka; Živňák/Živnodům; Tržnice*
- jiné světské
  - továrna – *Továrna Mastných; Čokoládovny*
  - malé stavby – *U vodárny; U trafa; U maringotky*
  - měřičské stavby – *Babylon/Babák*
  - vyhlídka – *Allainova věž / Alainovka; Smetanova vyhlídka; Tichánkova rozhledna*
  - ostatní – *Čokoládovny, Knedlíkárna, Pivovar; Géčko*

cesty

- silnice, příčnice, cesta, úvoz, stezka – *Smradlavá / Pochcaná ulička; Dálnice; Křížová cesta*

cesty pro dobytek – *Na drahách; Na příhoně*

železnice, autobus – *Pod viaduktem*

letecká doprava – *Na letišti*

9.1.5.4 Duchovní život – historie

náboženství, církev

- Bůh, Panna Maria atp. – *U tří svatých*
- poutě, procesí – *Křížová cesta / Křížovka*

archeologie

- vojenské tábory, opevnění atp. – *Tábor; U Tábora; Hrádka; Račana/Račany*

místní události

- loupežníci – *V loupežníku*
- *U zlatého letounu*

9.1.6 Ostatní jména

jiná cizí jména: *Harvard*

Pomocí Šmilauerova sémantického modelu jsme zjistili, že nejnápadněji zastoupená je v rámci lomnické nomenklatury kategorie s názvem *Člověk*, do které jsme včlenili 124 jmen. Nejpočetnější z jejích podkategorií byla ta, která seskupovala pojmenování pro lidská díla, a to s 69 toponymy. Z těchto bylo 33 zařazeno do složky vlastní jména sídlišť, z nichž téměř shodný počet náleží buď 1) třídě názvů utvořených pomocí předložkových pádů, které značí polohu k určitému objektu, nebo 2) třídě názvů derivovaných dle sufixů *-ák, -ka, -ice* – z nich je polovina odvozena od vlastních jmen, tři od funkce, kterou daný osídlený objekt zastává, jedno od směru a jedno se pomocí daného sufixu zkrátilo. Druhý nejvyšší počet sesbíraných toponym v kategorii oikonym lidských děl zaznamenáváme u názvů staveb, a to zejména v podtřídě světských obecních a hospodářských staveních a jiných světských staveních. K této Šmilauerově třídě staveb jsme si dovolili přidat poddruh *ostatní* pro stavby, které ostatním nevyhovovaly ostatním kritériím. Co se týče staveb obecně, dominují zde především názvy vil bývalých továrníků a hospodářských objektů, naopak církevních staveb se v kategorii lidských děl podařilo zachytit jen poskrovnu. Nízkou orientaci obyvatelstva na duchovno můžeme číst

jak zde, tak v následující nížce zastoupené (8 jmen) podtřídě *Duchovní život – historie*, kde byla většina toponym sémanticky odvozena spíše od historických než duchovních skutečností.

Hojný počet názvů míst z kategorie *Člověk* sledujeme i v části zaměřené na poměry majetkové a právní, do které řadíme 34 toponym. V této části jednoznačně převládají s více než dvaceti položkami pojmenování podle osob a pojmenování čestní i přezdívkové. Tyto dvě skupiny jsme rozlišovali podle veřejné známosti osoby, jejíž jméno bylo v názvu. Pokud se jednalo o osobu proslulou mimo město, zařadili jsme toponymum do podtřídy čestných a přezdívkových pojmenování. Do této jsme zároveň přiřazovali i jména méně známých osob, pokud se místo pojmenovalo na jejich počest (např. z důvodu úmrtí apod., nikoli pouze proto, že místo danému člověku patřilo). Z kategorizace vyplynulo, že násobně výraznější je na území pojmenování dle příjmení, místa se pojmenovala víceméně pouze podle dvou křestních jmen. Bývalý církevní ani šlechtický majetek již nyní téměř nevidujeme.

Poslední podkategorií části *Člověk*, o které jsme se ještě nezmínili, je *Lidská práce*, ke které jsme přiřadili jméno pouze výjimečně (10). Nejvýrazněji se ale projevil názvy motivované hospodařením, zejména soukenictvím a hospodářstvím.

Po třídě *Člověk* jsou v našem výzkumu nejvíce zastoupena jména se sémantickou motivací *Obecných vztahů a vlastností* – s celkem 61 toponymy. Nejpočetnější se přitom ukázala být podskupina *Velikost, rychlost apod.* s 22 toponymy, čemuž k výsledku výrazně dopomohly zdvojnásobiny s celkovým počtem 18. Ostatní podtřídy čítaly vždy od 1 po 5 oikonym/anoikonym.

Třetí výraznou skupinou se stala skupina názvů motivované souvislostí se zemí (přes 30 jmen), z níž jsou nejpočetněji reprezentovány podkategorie terénních forem (17 názvů) a vodstva (11 názvů) – zbylé složky třídy jsou povětšinou zastoupeny pouze jedním pojmenováním.

Více než 10 toponym jsme zachytili ještě u sémantické kategorie rostlinstva (17 názvů). Kategorie s nejnižším počtem toponym byly: již zmíněný *Duchovní život – historie*, *Zvířectvo* (4 toponyma domácích zvířat), kam jsme museli kvůli hodonymu *U zvířátek* připojit podtřídu obecné, a *Ostatní* s jediným jménem, názvem britské školy *Harvard*.

9.2 Třídění toponym podle Milana Majtána

Při porovnání přístupu významového třídění Vladimíra Šmilauera s klasifikací slovakisty Milana Majtána se otevírá zajímavá perspektiva. Majtán, který navazuje na klasifikaci S. Rosponda, se ve své stati "*Strukturní typy slovenských chotárnych názvov*" z roku

1973 zaměřuje na formální strukturu názvů a na slovtvorné procesy, pomocí kterých tyto názvy vznikly.

Vychází z předpokladu, že místní a pomístní jména se od jmen obecných liší pouze propriální příznakem. Upozorňuje na to, že právě oproštěním se od apelativa a jeho derivologie se často pomíjí původní slovtvorné prostředky, čímž může vzniknout lidová etymologie.

Pro Majtána je tak klíčové každý název posuzovat v kontextu apelativ, dále v kontextu okolního prostředí (včetně např. možnosti desémantizace z důvodů mimojazykových vlivů), a v neposlední řadě je podle něj přínosné využívat diachronního lingvistického přístupu. Majtánova soustava klasifikace poskytuje přehledný rámec pro analýzu pomístních jmen, který je důležitý nejen pro současnou spisovnou normu, ale i pro porozumění historickému vývoji jazyka.

Představuje tak třídění dle tohoto modelu:

1. Přímé názvy

1.1. Jednočlenné názvy

1.1.1. Nederivované názvy

1.1.2. Derivované názvy

1.1.2.1. Nepředponové názvy

1.1.2.2. Předponové (a předponovo-příponové) názvy

1.2. Vícečlenné, determinativní názvy

1.2.1. Jednoslovné názvy, kompozita

1.2.2. Víceslovné názvy se shodou

1.2.3. Víceslovné názvy bez shody

1.2.5. Víceslovné názvy s vedlejší větou

2. Nepřímé názvy

2.1. Předložkové názvy

2.2. Predikativní, větné názvy

Toponyma sebraná při vlastním výzkumu opět zařadíme do těchto kategorií, pokud některá z nich zůstává v našem případě neobsazená, neuvádíme ji.

1. Přímé názvy

Třída určená pro pojmenování přímá, tedy taková, která v nominativním tvaru označují přímo pojmenovávanou skutečnost, a svým morfologickým charakterem připomínají apelativa (je možné je skloňovat stejným způsobem). Zahrnuje také názvy různých objektů,

kteřé jsou stejného lexikálního významu, a odlišuje jen morfologická kategorie čísla, v našem případě se jednalo o oblast *Popelky* a o potok *Popelka*. Dále sem řadí názvy víceslovné, kde je rozlišovací jednotkou mezi toponymy pouze jeden člen pojmenování (*Nové x Staré hřiště; Oborský potok x Oborský rybník*). Častější byla záměna adjektiva.

1.1. Jednočlenné názvy

Pod toto pojmenování řadíme přímé názvy o jednom slově, včetně univerbizovaných předložkových konstrukcí (v našem případě např. *Záměstí, Podměstí*) či eliptických názvů (ty se v novém soupisu neobjevily). Nezahrnují se sem kompozita.

Jednočlenných názvů jsme shromáždili méně než vícečlenných – 80, avšak pouze s drobnou odchylkou 8 jmen. Tyto názvy nyní roztrídíme na nederivované a derivované.

1.1.1. Nederivované názvy

Toponyma této podskupiny nebyla utvořena derivací, tudíž mají podobu základového slova. Zaznamenáváme toponyma přenesená (*Babylon; Betlém, Harvard, Korej, Tábor*), utvořená z apelativ (*Arboretum, Kasárna, Obora, Pisky, Stráň, Tržnice*), antroponym (*Matouš*) či názvy metaforické (*Kotel, Buben*). Můžeme si povšimnout, že nejvíce zastoupenými nederivovanými jednočlennými názvy jsou propriálovaná apelativa.

1.1.2. Derivované názvy

Opozicí k nederivovaným názvům jsou názvy tvořené afixy. Pokud je základové slovo apelativem, vzniká derivací název s toponymickým významem. V případě, že je derivováno proprium, získává název přivlastňovací význam. V závislosti na užitém prostředku pak rozdělujeme toponyma na nepředponové a předponové.

1.1.2.1. Nepředponové názvy

Zaznamenali jsme jména, která jsou utvořena rozmanitými sufixy. Hojně užívané jsou přípony tvořící zdvojněliny, ačkoli některé případy (maskulina *Ostrůvky, Chocholka* apod., neutrum *Jezírko*) lze považovat spíše za nederivovaná jména vzniklá propriálovací z derivovaných apelativ. Pro maskulinní rod jsou těmito deminutivními příponami *-ek*, nebo *-ík* v plurálu a pomnožném čísle *-ky* (*Domeček, Kopeček, Rváček, Kotlík, Ostrůvky, Můstky, Hrádky, Rybníčky, Popelky*) pro rod femininní a číslo pomnožné *-ka* (*Hrádka, Hrobka, Hůrka, Chocholka, Křížovka, Můstka, Patnáctka, Popelka, Rybníčka, Traktorka, Umělka*), nebo *-inka*

(*Třešinka*). Rod neutrální se pak zdrobňuje sufixem *-ko* (*Jezírko*). Dále byla častou příponou *-ák* (*Cermaňák, Košovák, Matoušák, Mizerák, Rubešák, Stakorák, Tyršák, Zaječák, Živňák*), která fungovala jako prostředek univerbizace jména složeného z adjektiva a apelativa (*Košovský kopec, Matoušův rybník, Mizerův dům, Rubešův kopec...*), druhou variantu tohoto typu zastupuje přípona *-áč* (*Rokáč* < rockový klub). Tímto krácením získávají názvy navíc hovorový příznak. Pojmenování většího území se utvářelo nejčastěji sufixem *-ov*, typickým pro tvorbu místních jmen a připojeným k charakteristickému rysu pozemku – majitel, počasí... (*Karlov, Morcinov, Nouzov, Soptíkov/Sopíkov, Větrov, Žižkov*) stejnou funkci měly i koncovky *-o* (*Čensko*) a *-a* (*Drška*).

Pro budovy⁸¹ se nejvíce ujala femininní přípona *-árna* (*Knedlíkárna, Lesárna, Svobodárna, Bramborárna, Člunkárna*), méně pak *-ovna*, v plurálu *-ovny* (*Kordovna, Čokoládovny*), pouze jednou sledujeme maskulinní sufix *-inec* (*Chudobinec*); ve vztahu k jiné substantii se užívá sufix *-ice* (*Hájnice* [háj], *Tržnice* [trh], *Dálnice* [dálka]); následující přípony jsme zaznamenali vždy jen v jednom případě *-ečník* (*Holubečník*); *-ina* (*Kopanina*); *-ář* (*Pohodář*) *-ec* (*Kozinec*); *-ná* (*Letná*); *-ny* (*Račany/Hradčany*); *-čko* (*Géčko*).

Na tomto místě bychom chtěli poukázat na jev, který se opakuje u pomnožných jmen – často existují ve dvou variantách, přičemž je jedna, kodifikovaná, zakončena sufixem *-ky*, nicméně hovorově se užívá i přípona *-ka*. Existují tak *Můstky x Můstka; Popelky x Popelka; Račany x Račana; Rybníčky x Rybníčka* a další (srov. Olivová-Nezbedová – Knapová – Malenínská – Matúšová, 1995, s. 150-151).

1.1.2.2. Předponové (a předponovo–příponové) názvy

Zatímco v případě sufixů jsme narazili na množství různých jevů, které byly leckdy pozorovatelné i ve více názvech, v této podkapitole se s takovou rozmanitostí nesetkáváme. Zachytili jsme jich pouze osm a až na jednu výjimku jsou předpony v rámci našeho soupisu unikátní.

---

⁸¹ opět uvádíme, že v některých z případů se jedná spíše o proprializaci odvozených apelativ (*Tržnice, Čokoládovny, Lesárna* apod.)

Jediné jméno obsahuje pouze předponu – *Nepokoj*, se záporkou *ne-*. Zároveň je tento výraz doložen jako apelativum, proto se přikláníme k proprializaci a přenesení významu⁸² derivovaného apelativa. Předponami *pod-* a *zá-* společně s neutrální koncovkou *-í* vznikají jména *Podměstí*, *Záměstí*, které označují polohu lokality vůči městu/koutu. Stejnými afíxy utvořené *Zákoutí* je doložené i jako apelativum⁸³. Koncovkou *-í*, ale předponou *po-* je derivováno *Popluží*, které je taktéž známo i jako obecné jméno⁸⁴. Obě jména – *Popluží* a *Zákoutí* – tak nejspíše vznikla proprializací těchto utvořených výrazů.

1.2. Vícečlenné, determinativní názvy

Tato skupina názvů je vyhrazena pro ty, které vznikají kompozicí či vstupem do syntaktického vztahu, jsou tedy tvořena z více slov. Nejvýrazněji zastoupenou se stala podkategorie *Víceslovné názvy se shodou*.

1.2.1. Jednoslovné názvy, kompozita

Kompozita (slova utvořena skládáním, nikoli odvozováním/derivací) se v nově vytvořeném soupisu objevují pouze ve dvou případech, a to jako *Pivovar*⁸⁵ (konektem *-o-* spojena dvě apelativa, z toho druhé deverbativní) a *Živnodům* (konektem *-o-* spojené spojena opět dvě apelativa).

1.2.2. Víceslovné názvy se shodou

Všechny názvy tohoto typu se v našem případě skládají z adjektiva a substantiva. Objevují se zde dva typy názvů: první z nich obsahuje přivlastňovací jména zakončená v případě femininních přivlastňovaných substantiv příponou *-ova* (*Allainova věž*, *Bártova vila*, *Horákova vila*, *Cermanova cesta Hornychova vila*, *Křížova vila*, *Masarykova čtvrť*, *Smetanova vyhlídka*, *Tichánkova rozhledna*) pokud je adjektivum vzoru *mladý*, užívá se koncovka *-ého* (*Mastného vila*). V případě, že je přivlastňované apelativum maskulinní, mají adjektiva zakončení *-ův* (*Allainův kříž*, *Šlechtův dům*, *Tyršův park*), případně (podle vzoru *mladý*) –

⁸² *nepokoj* = duševní neklid, rozrušení (Příruční slovník jazyka českého, 1935-1957, s. 418)

⁸³ *zákoutí* = odlehlejší, poněkud oddělené místo v místnosti n. mezi domy, v zahradě apod., kout (Příruční slovník jazyka českého, 1953-1955, s. 970)

⁸⁴ *popluží* = v dřívějších dobách dvůr n. statek, při němž byly jen pole a louky, nikoliv les (Příruční slovník jazyka českého, 1941-1943, s. 710)

⁸⁵ jedná se o proprializované složené apelativum

ký (Lesácký park). V závislosti na velkém počtu továrnických vil se zde nejvíce uplatňuje právě první zmíněné zakončení. Všechna přivlastňovací jména jsou propriální, vyjma adjektiva *lesácký*.

Všechna ostatní víceslovná pojmenování se shodou obsahují relační adjektiva, často s propriálním základem, která se vztahují k lokaci objektu, jeho stáří či jiné vlastnosti. V případě určování polohy měkkým adjektivem je tak uskutečněno příponou *-ní* nebo *-ení*, pokud je adjektivum tvrdé, užívá se přípony *-ský* (*Horní Lomnice, Hoření⁸⁶ Lomnice, Lesní rybník, Oborský potok, Oborský rybník, Zadní Popelky, Zadní Popelka, Želešský potok*). U některých z těchto jmen [např. *Lesní rybník, Oborský potok*] je opět třeba upozornit na to, že se jedná o apelativní adjektiva, která se stala součástí proprií). Při derivaci adjektiv pro určování stáří se sufixy nikterak neliší od vzoru *mladý* – neutra v singuláru mají koncovku *-é*, femininum *-á* (*Staré hřiště, Nové hřiště, Nové město, Stará Lomnice*). U derivování adjektiv vyjadřujících jiné vlastnosti (barva, velikost...) je situace totožná, sufixy korespondují se vzorem *mladý*, maskulina mají koncovku *-ý*, feminina *-á* (*Hrubý dům, Křížová cesta, Smradlavá/Pochcaná ulička, Žlutý hrad*). Za zvláštní zmínku stojí pouze *Lesácký park* je tvořen příponou *-cký*, která určuje přináležitost či vlastnictví.

1.2.3. Víceslovné názvy bez shody

Pro tento typ jmen je příznačná struktura jméno + předložka + jméno. První ze jmen je možné vypustit a vytvořit tak elipsou prepoziční pojmenování. Při užívání tohoto typu názvů se skloňuje pouze jeho část před předložkou (první jméno). Z našeho soupisu můžeme do této podkategorie zařadit pouze *Jezírko pod Táborem*, jehož součástí je primární předložka *pod*. Jedná se o přiblížení polohy *Jezírka* opisem, pokus o přesnou lokalizaci pomocí udání polohy vůči význačnému krajinnému bodu.

2. Nepřímé názvy

V kontrastu k názvům přímým nepojmenovávají daný objekt bezprostředně, nýbrž ve vztahu k jinému objektu nebo události. Majtán tyto názvy člení na názvy předložkové a predikativní, větné názvy. Jelikož jsme při bádání na žádné predikativní pojmenování nenarazili, uvádíme pouze ta předložková.

2.1. Předložkové názvy

---

⁸⁶ jedná se o nářeční výraz (Cuřín, 1967, s. 115)

Vznikají ze jmen a jejich předložkových konstrukcí lokálních adverbialie potom, co ve spojeních s přívlaskem neshodným dojde k vypuštění řídicího jména. Místo se v podstatě lokalizuje na základě svého vztahu k místu výraznějším (toto jméno může být označeno jak apelativem, tak propriem). Ustálené předložkové názvy fungují jako propria, třebaže jsou složena např. z prepozice a apelativa. Tento typ názvů můžeme rozlišit tak, že jsou schopny odpovědět na otázky: Kde se objekt nachází? O jaký objekt se jedná? Jakým směrem nebo z jakého směru se rozkládá?

Jako nejproduktivnější se v rámci zkoumaných toponym ukázala předložka *na*, která je součástí konstrukce ve 20 případech (*Na bubnu, Na drahách, Na faře, Na Hrobce, Na Hůrce, Na Chocholce, Na chrpku, Na kopci, Na Koreji, Na letišti, Na Olympu, Na ostrůvku, Na plácku, Na rynečku, Na prachovně, Na příhoně, Na Stopce, Na stráni, Na šopce, Na výsluní*).

Pouze o jedno toponymum méně měla skupina jmen s předložkou *u* (*U Allainovy věže, U boroví, U hlavaté skály, U jeřábu, U Karlička, U Kordovny, U kravína, U křížku, U Obory, U rybníčků, U skoku, U spravedlnosti, U Tábora, U trafa, U Třešinky, U tří svatých, U Vodárny, U zlatého letounu, U maringotky, U zvířátek*)

Další tři předložky byly v místních a pomístních jménech zastoupeny výrazně méně. Prepozice *v* a její vokalizovaná podoba *ve* se objevily celkem 10krát (*V dolích, V loupežníku, V pasekách, V úžinách, V Popelkách, V rokli, V údolí, Ve skalici, Ve stoličkách*). Předložku *za* v sobě mají tři onyma (*Za kravínem, Za stadionem, Za traktorkou*) a nejmenší počet zaznamenáváme v případě prepozice *pod* (*Pod hrází, Pod stadionem*)

Tříděním sesbíraných toponym podle modelu Milana Majtána jsme zjistili, že nejvíce zastoupenou část lomnické nomenklatury tvoří vícečlenné předložkové názvy, následují přímé jednočlenné derivované názvy nepředponové a v následujícím pořadí víceslovné názvy se shodou, předponové názvy (a předponovo-příponové) názvy, přímé jednočlenné nederivované názvy, kompozita a víceslovné názvy bez shody.

Nejvyšší počet předložkových názvů lze interpretovat jako potřebu obyvatel vymezit pojmenováváním objekt ve vztahu k několika výrazným a známým objektům. Tento proces je výhodný v rámci lexika (není nutné vymýšlet nové názvy, dostačuje dávat objekty do vztahu k jiným) a často v rámci komunikace a orientace (na příkladu Lomnice – většina obyvatel ví, kde je Allainova věž > objekty v její blízkosti se k ní mohou vztáhnout a následně je jednodušší si je vybavit, je jednodušší popsat cestu atd.).

10 Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo zmapování vývoje, povědomí a užívání místních a pomístních jmen ve městě Lomnice nad Popelkou a jeho okolí a aktualizace soupisu toponym této oblasti. Pro sledování vývoje byly použity historické soupisy toponym z 20., 60. a 70. let 20. století. Aktuální data byla získána terénním sběrem pomocí dotazníku s otevřenými (respondenti zapisovali toponyma) i uzavřenými (zkoumání pasivní znalosti starších toponym) otázkami. Dotazník byl zpřístupněn obyvatelům v online i offline rozhraní.

Výsledky ukázaly, že nomenklatura Lomnice nad Popelkou je poměrně stabilní. Ačkoli některá jména zanikla, mnoho z nich se v povědomí obyvatel stále udržuje napříč všemi generacemi. Tento jev lze přičítat dlouhodobému pobytu rodin v oblasti, jejich silnému propojení s regionem a relativně neměnné podobě objektů v katastru. Generační rozdíly ve znalostech místních jmen nebyly příliš výrazné, s výjimkou pojmenování některých budov.

Bylo zjištěno, že mezi pomístními jmény ubývá zejména hodonym a agronym, zatímco hydronyma a oronyma se v jazyce udržují. Místních jmen a urbanonym bylo zachyceno oproti historickým soupisům výrazně více, což je způsobeno nedostatečným pokrytím těchto kategorií v minulých soupisech. Ze získaných toponym (oikonym i anoikonym) byl sestaven nový soupis včetně detailní charakteristiky.

Klasifikace toponym podle sémantických kritérií Vladimíra Šmilauera ukázala, že nejpočetněji zastoupenou kategorií byla kategorie „Člověk“ (např. lidská díla; poměry majetkové a právní...). Další významné kategorie zahrnovaly „Obecné vztahy a vlastnosti“ (např. velikost a rychlost) a názvy motivované souvislostí se zemí (např. terénní formy a vodní útvary). Pomocí strukturální klasifikace toponym podle Milana Majtána bylo zjištěno, že nejvíce zastoupenými byly vícečlenné předložkové názvy, následované jednočlennými derivovanými názvy a víceslovnými názvy se shodou.

Literatura

Primární literatura:

Fučík, Josef Jan: *Historický místopis města Lomnice nad Popelkou, Dolení Lomnice, Račan, Malé Strany a Staré Lomnice*. Brno: Garn, 2016 [Lomnice nad Popelkou, 1928].

Soupis *Pomístná jména katastru Lomnice nad Popelkou*. Pro Střední lesnickou technickou školu Trutnov roku 1979 vypracoval Jan Pokorný.

Soupis *Pomístních jména na katastru Lomnice nad Popelkou*. Pro Místopisnou komisi ČSAV roku 1964 vypracoval Josef Jelínek.

Soupis *Pomístních jmen na katastru obce Želechy, Ploužnice, Chlum*. Pro Místopisnou komisi ČSAV roku 1961 vypracovala Jana Holanová.

Soupis *Pomístních jmen na katastru Nové Dvory*. Pro Místopisnou komisi ČSAV roku 1973 vypracoval neznámý autor.

Sekundární literatura:

Cuřín, František: *Studie z historické dialektologie a toponomastiky Čech*. Praha: Univerzita Karlova, 1967.

David, Jaroslav – Mácha, Přemysl: *Názvy míst. Paměť, identita, kulturní dědictví*. Brno: Host, 2014.

David, Jaroslav – Rous, Pavel: *Neviditelní svědkové minulosti. Místní a pomístní jména na Vysočině*. Praha: Academia, 2006.

Drahoňovský, Jan: *Josef Jan Fučík. Historik Lomnicka*. Jilemnice: Gentiana, 2020.

Drahoňovský ml., Jan – Koblížek, Vladimír – Kaplan, Jaroslav – Morávková, Lenka: *Lomnice nad Popelkou pohledem do minulosti*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2012.

Kesner, Tomáš – Křížek, Jiří – Morávková, Lenka – Mrkáček, Zdeněk – Vybíral, Roman: *Lomnice nad Popelkou a okolí. Town and country*. Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2010.

Lábus, Václav – Vrblík, Daniel: *Toponyma v krajině a možnosti jejich výzkumu*. Liberec: Technická univerzita v Liberci, 2018.

Majtán, Milan: Štruktúrne typy slovenských chotárnych názvov. In: *IV. slovenská onomastická konferencia. Bratislava 9–10. novembra 1971*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1973, s. 147–161.

Morávková, Lenka (ed.): *Můj domov. Regionální učebnice Lomnicka, Semilská, Vysocka*. Nová Paka: MAS Brána do Českého ráje, 2020.

Morávková, Lenka: *Po stopách hospůdek na Lomnicku*, Lomnice nad Popelkou: Studio JB, 2021.

Olivová-Nezbedová, Libuše – Knappová, Miroslava – Malenínská, Jitka – Matúšová, Jana: *Pomístní jména v Čechách. O čem vypovídají jména polí, luk, lesů, hor, vod a cest*. Praha: Academia, 1995.

Profous, Antonín: *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl I. A-H*. Praha: Československá akademie věd a umění, 1954.

Profous, Antonín: *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl II. CH-L*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1946.

Profous, Antonín: *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl III. M-Ř*. Praha: Česká akademie věd a umění, 1951.

Profous, Antonín – Svoboda, Jan: *Místní jména v Čechách. Jejich vznik, původní význam a změny. Díl IV. S-Ž*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1957.

Příruční slovník jazyka českého. Praha: Státní nakladatelství, 1935–1957.

Šmilauer, Vladimír: O jménech našich řek. In: *Naše řeč*, roč. 30, 1946, č. 9-10, s. 161-164.

Šmilauer, Vladimír: Třídění pomístních jmen. In: *Zpravodaj Místopisné komise ČSAV*, roč. 30, 1972, č. 1–2, s. 171–204.

Šmilauer, Vladimír: *Úvod do toponomastiky. Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1966.

Šrámek, Rudolf: *Úvod do obecné onomastiky*. Brno: Masarykova univerzita, 1999. vied, 1973, s. 147–161.

Internetové zdroje:

Český úřad zeměměřický a katastrální. Geoprohlížeč. 2010. Dostupné z WWW: <https://ags.cuzk.cz/geoprohlizec/>.

Hladká, Zdenka: APELATIVIZACE. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: <https://www.czechency.org/slovník/APELATIVIZACE> (poslední přístup: 15. 7. 2024).

Pleskalová, Jana: POMÍSTNÍ JMÉNO. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*. URL: https://www.czechency.org/slovník/POMÍSTNÍ_JMÉNO (poslední přístup: 15. 7. 2024)

Pleskalová, Jana: TOPONYMUM. In: Petr Karlík, Marek Nekula, Jana Pleskalová (eds.), *CzechEncy - Nový encyklopedický slovník češtiny*.
URL: <https://www.czechency.org/slovník/TOPONYMUM> (poslední přístup: 15. 7. 2024).